ZÁKLADNÍ UMĚLECKÁ ŠKOLA DĚČÍN

Hudební nauka pro 1.ročník ZUŠ

Upravila

Bc. Kateřina Wágner

1.kapitola

Září

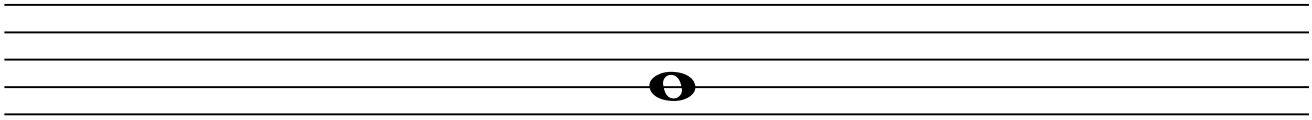
Co se naučíme?

zvuk, nota celá, půlová, čtvrťová, osminová, notová abeceda, noty c_1-c_2

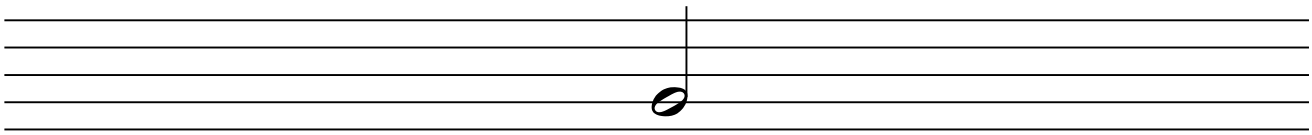
Všude kolem nás slyšíme zvuky.
Co je tedy zvuk?
Zvuk je vše co slyšíme. Houkání auta, tleskání, ťukání na stůl nebo cinknutí zvonku.
Zvuk, u kterého můžeme určit jeho výšku je **tón.** Abychom zapsali tón, potřebujeme k tomu notu.
Co je nota?
Nota je značka pro tón.

Not je spousta druhů, mají různou délku, svůj název a také svojí podobu.

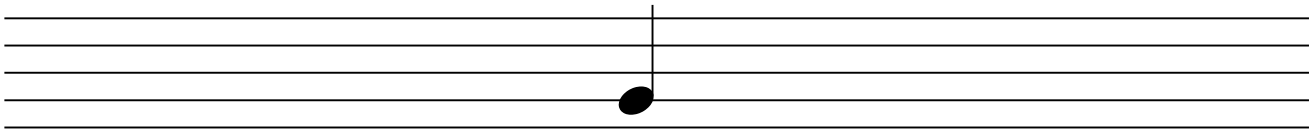
Toto je notová osnova. Do notové osnovy se zapisují noty, má 5 linek a 4 mezery. Kromě linek v osnově máme také pomocné linky nad a pod notovou osnovou.

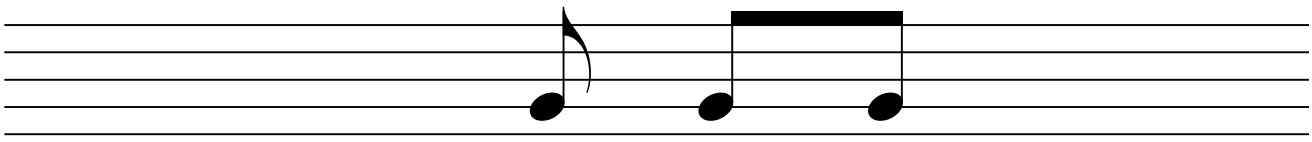
Toto je nota celá, má prázdnou havičku a počítá se na 4 doby

Toto je nota půlová, má prázdnou hlavičku a nožičku a počítá se na 2 doby

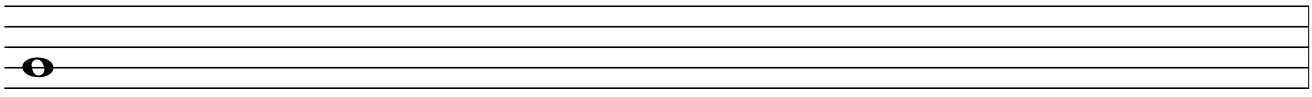

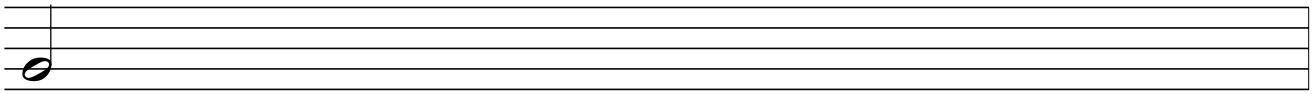
Toto je nota čtvrťová, má vyplněnou hlavičku, nožičku a trvá na 1 dobu

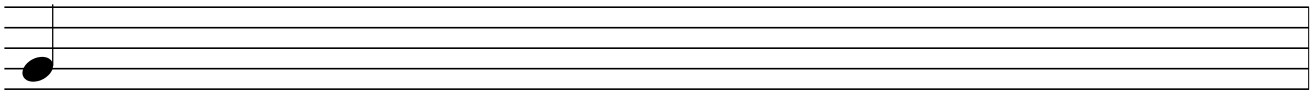

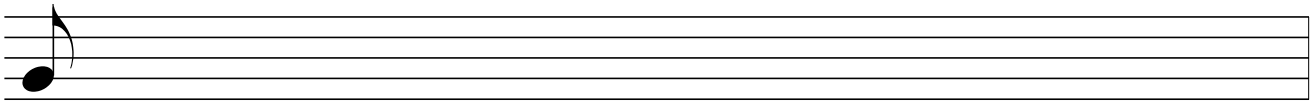
Toto je nota osminová, má vyplněnou hlavičku, nožičku, praporek a trvá na půl doby. Noty osminové se spojují trámci.

Natrénuj si psaní not, které jsme se právě naučili:

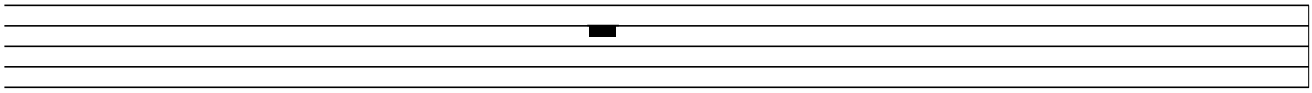

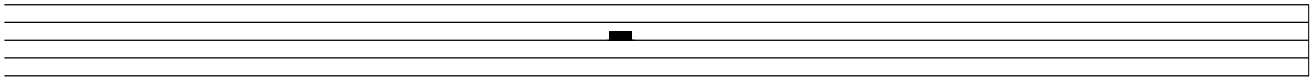

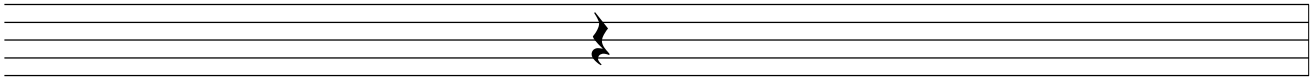
Každá nota má svojí pomlku. Pomlka nám říká, že máme mlčet, tedy nehrajeme.

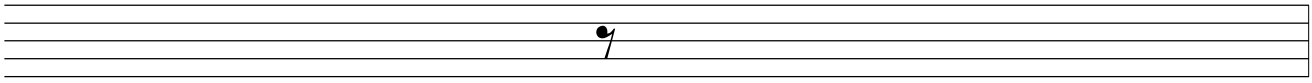
Toto je pomlka celá, visí na 4 lince a trvá na 4 doby.

Toto je pomlka půlová, leží na 3 lince a trvá 2 doby.

Toto je pomlka čtvrťová, trvá na 1 dobu.

Toto je pomlka osminová a trvá na půl doby.

Notová abeceda

Stejně jako ve škole, i v hudbě máme notovou abecedu:

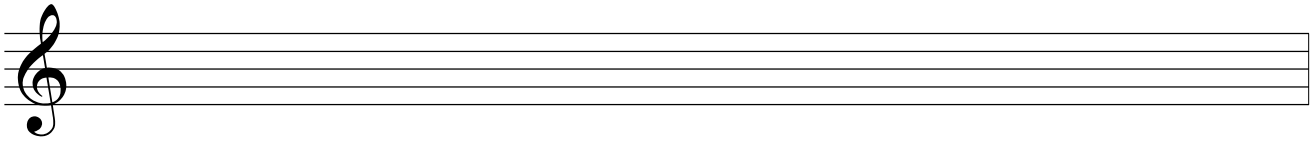
C D E F G A H C

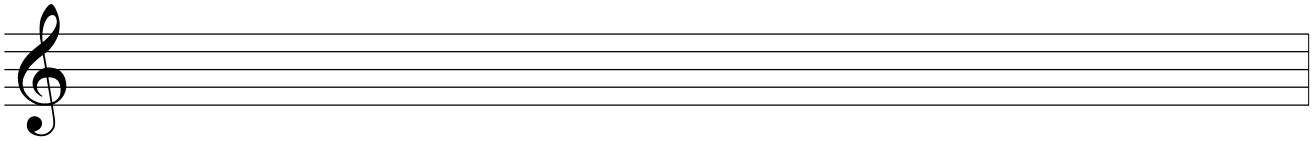
Nauč se ji zpaměti.

Houslový klíč

Na začátku notové osnovy vždy musíme napsat klíč. Bez klíče nemůžeme hrát nebo zpívat.
Je více druhů klíčů, my se dnes naučíme napsat **houslový klíč**, který budeme používat nejčastěji.
Houslovému klíči se také někdy říká G klíč, protože začíná na lince pro tón g_1.

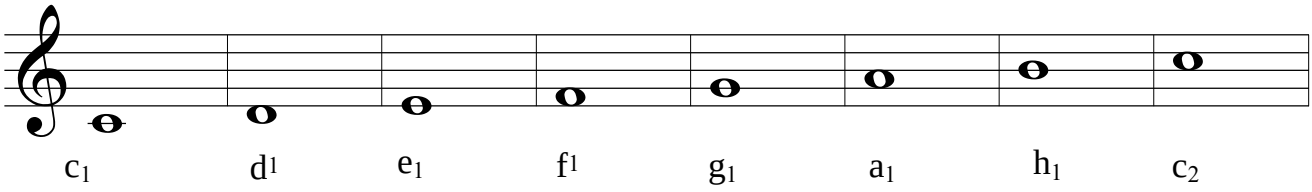
Natrénuj si psaní houslového klíče

První oktáva

Už jsme se naučili notovou abecedu. Každý tón abecedy je v hudbě několikrát zastoupen, abychom tóny od sebe rozeznali, každý tón se píše jinak. Například c_1, c_2, C, c.
My se dnes naučíme tóny od c_1 do c_2. Tyto tóny leží v tzv. první oktávě.

V první oktávě se tóny píší VŽDY malým písmenem.

Všimni si, že tón c_1 leží na 1.pomocné lince pod notovou osnovou.

Procvičování

1.

Na kolik trvají?

nota čtvrťová:

nota půlová

nota osminová

nota celá

Jak vypadají?

nota osminová

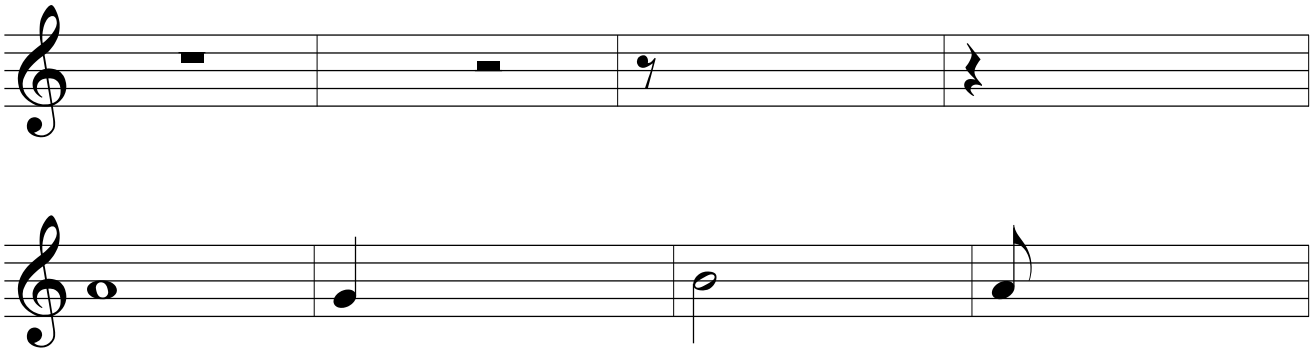
nota celá

nota čtvrťová

nota půlová

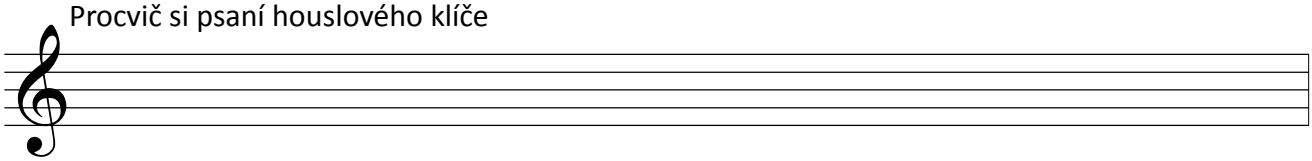
Spoj co k sobě patří, pod každou notu a pomlku napiš číslem na kolik dob trvá

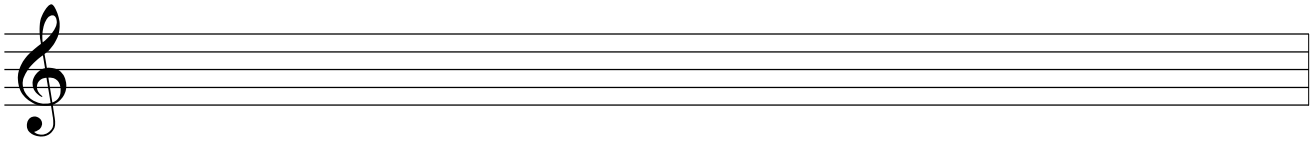
2.

Procvič si psaní houslového klíče

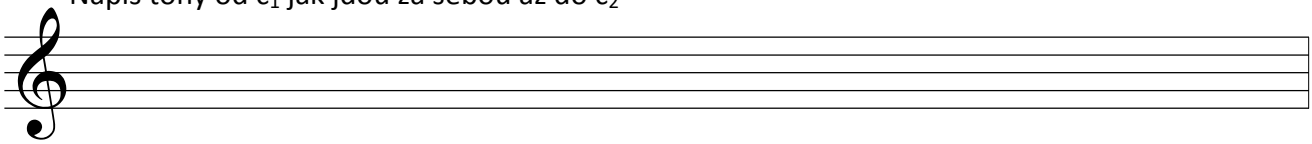
3.

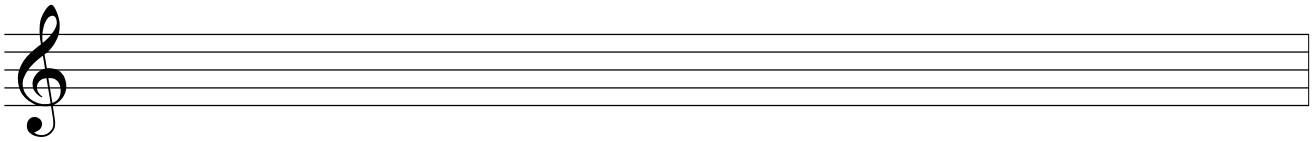

Napiš tóny od c_1 jak jdou za sebou až do c_2

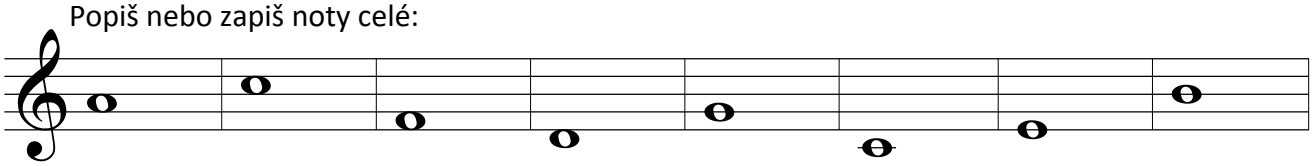
4.

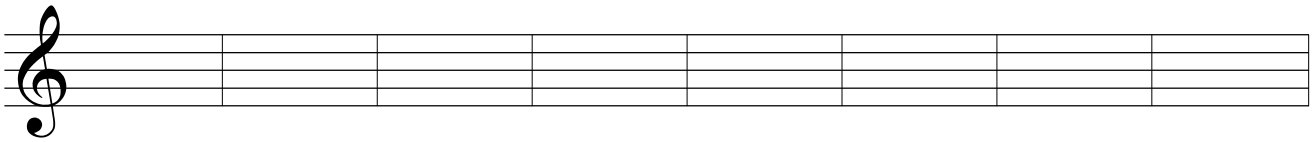

Popiš nebo zapiš noty celé:

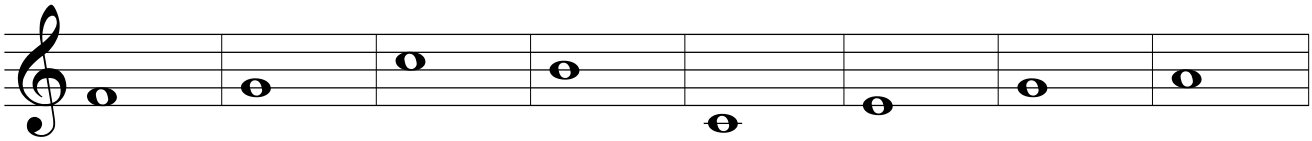
5.

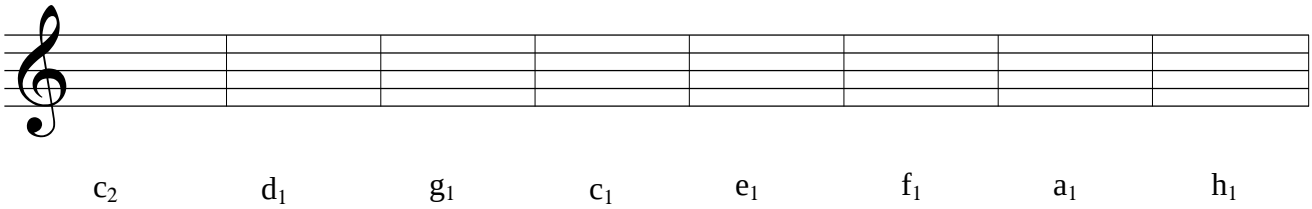

c_2 g_1 e_1 d_1 f_1 h_1 c_1 a_1

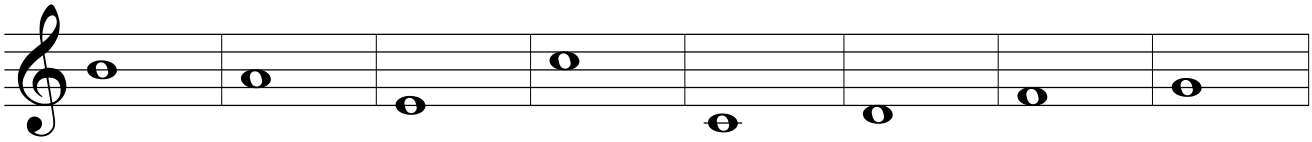
6.

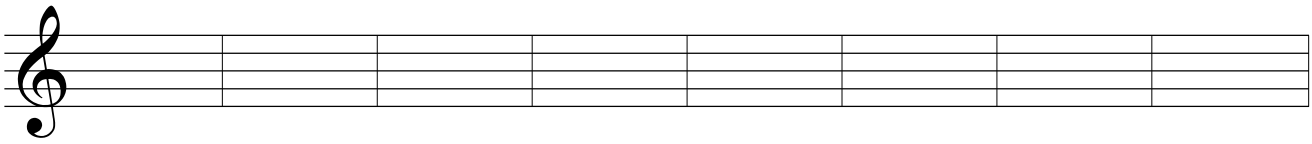

c2 d1 g1 c1 e1 f1 a1 h1

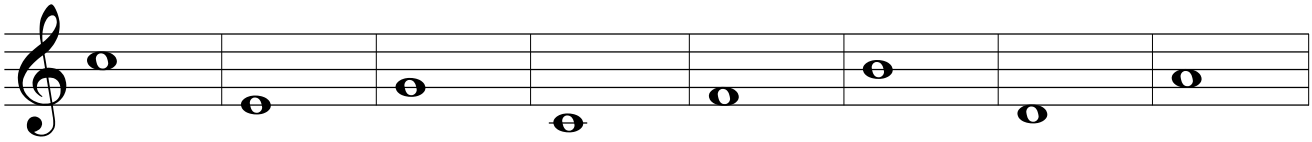
7.

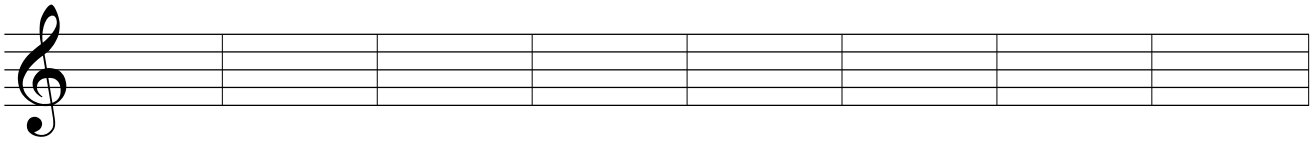

f1 h1 c1 g1 a1 e1 c2 d1

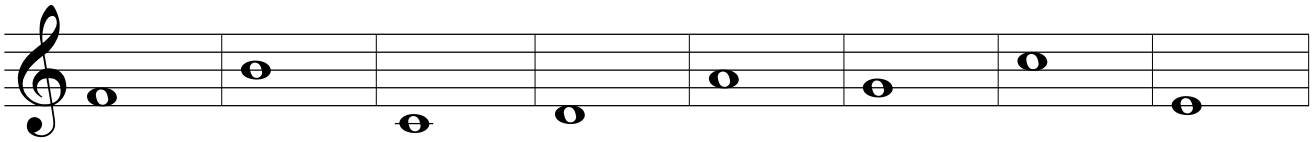
8.

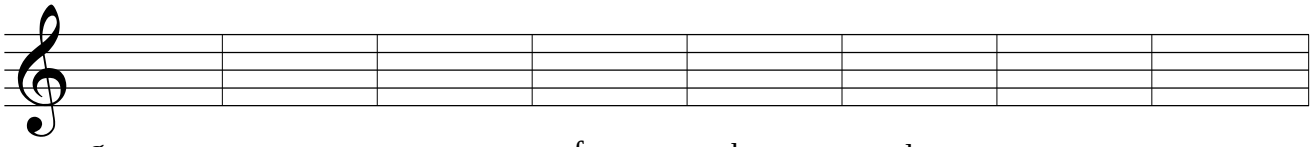

e1 c1 g1 f1 a1 h1 c2 d1

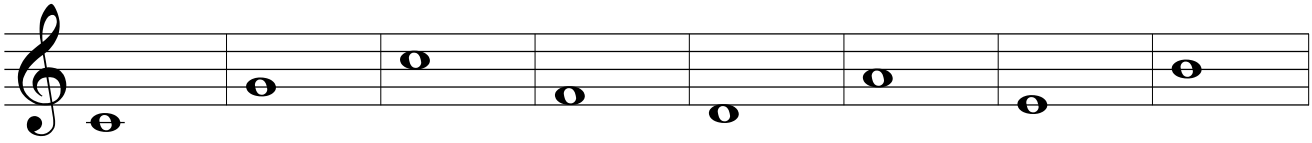
9.

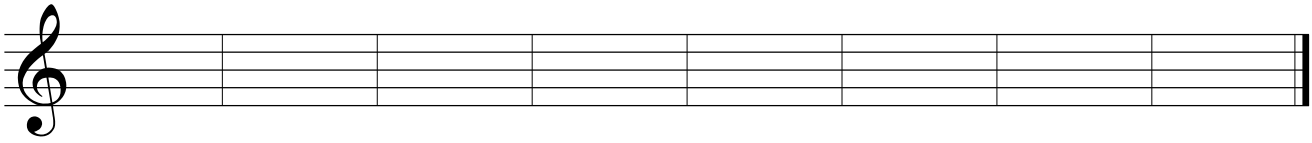

g1 c2 c1 f1 h1 d1 a1 e1

10.

f1 e1 g1 c1 c2 d1 a1 h1

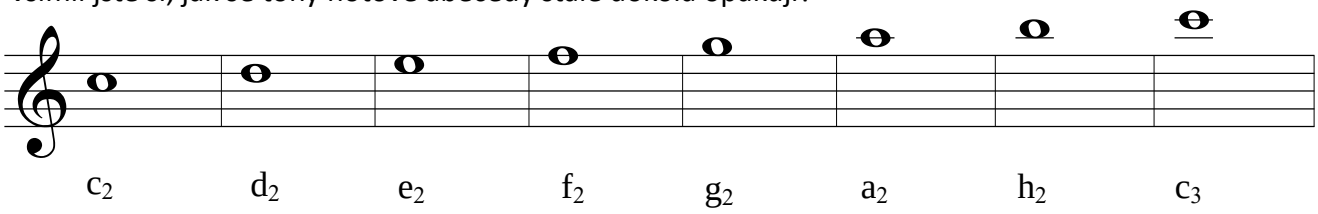
2.kapitola

Říjen

Druhá oktáva

Už jsme se naučili první oktávu. Dnes se naučíme druhou oktávu, tedy tóny od c_2 do c_3.
Všimni si pomocných linek nad notovou osnovou.

Všimli jste si, jak se tóny notové abecedy stále dokola opakují?

Vlastnosti tónu

Každá tón má 4 vlastnosti
výšku = poznáme, jestli je tón zní vysoko nebo nízko

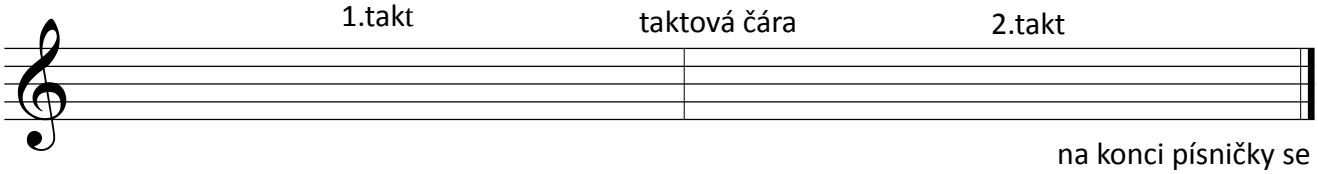
délku = na kolik dob tón trvá

sílu = jak silně nebo slabě tón hrajeme

barvu = na každý nástroj zní jednotlivé tóny jinak, každý nástroj má svoji "barvu", to znamená, že poznáme jestli hraje klavír nebo trubka

Takt

Takt je nejmenší část písničky.
Každá písnička nebo skladba se dělí na jednotlivé takty.
Takt je tvořen taktovými čárami.
Do taktů zapisujeme noty tak, aby doby odpovídaly označení taktu.

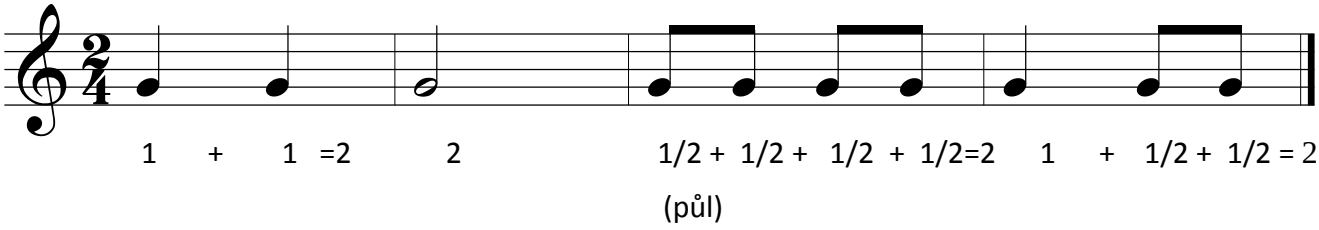
na konci písničky se píše dvojitá taktová čára

Označení taktu

Na začátku každé písničky najdeme označení taktu. To nám říká, kolik dob se nám do taktu vejde.

Takt dvoučtvrťový (2/4) trvá na 2 doby

horní číslo označuje počet dob v taktu, v každém taktu budou tedy dvě doby

(půl)

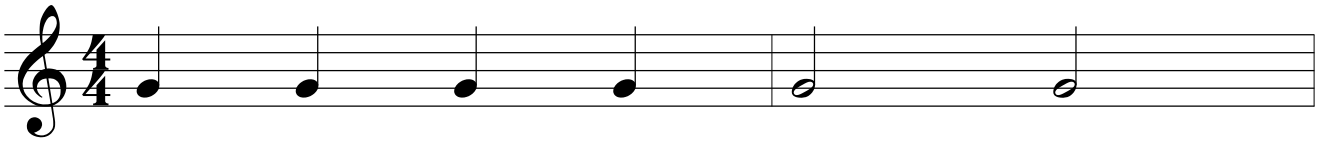
spodní číslo označuje notu, která bude trvat na jednu dobu, v tomto případě tedy nota čtvrťová

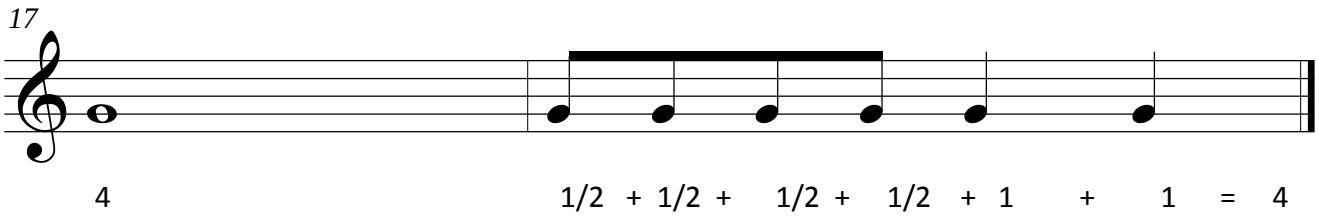
Všimni si, že do každého taktu se nám vejdou pouze dvě doby, které jsou poskládány z různých not. Když sečteme jednotlivé noty a jejich doby, vždy nám v každém taktu vychází dvě doby.

Všimni si, že pokud má písnička více řádků, označení taktů se na další řádky nepíše.

Takt čtyřčtvrťový (4/4) trvá na 4 doby

Teď už víme, že tento takt bude trvat na čtyři doby

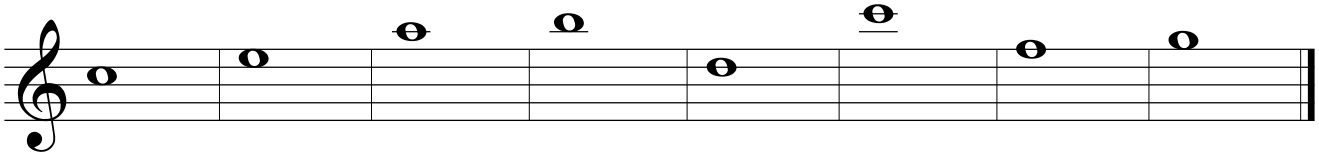

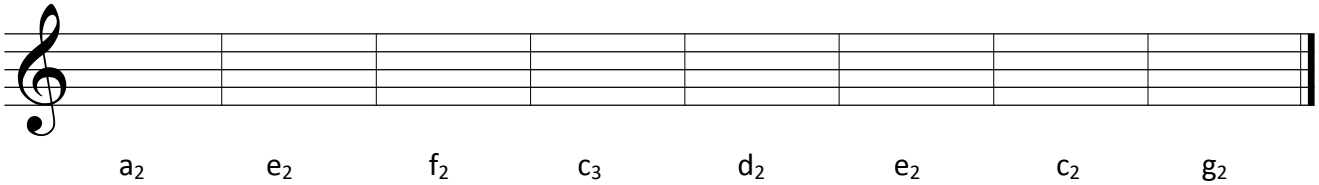
Procvičování:

Zapište nebo popište noty celé:

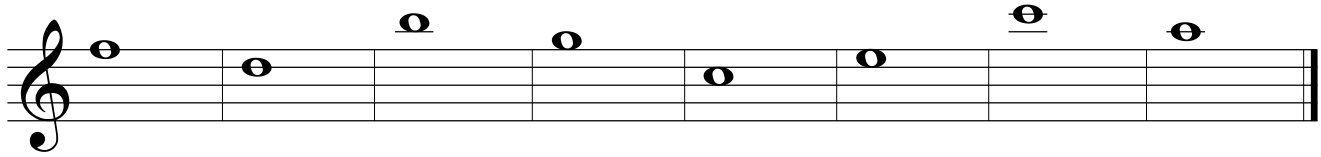
1.

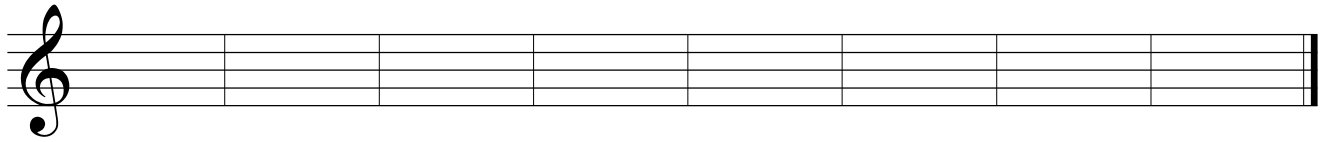
2.

3.

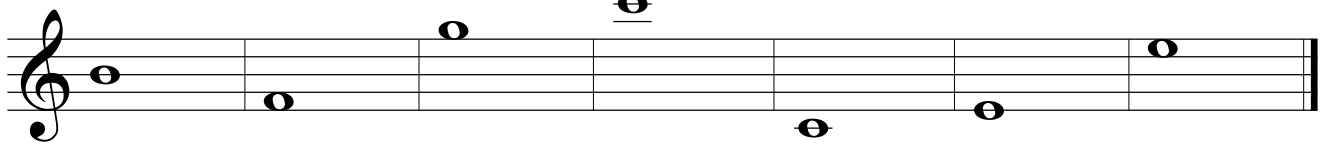

4.

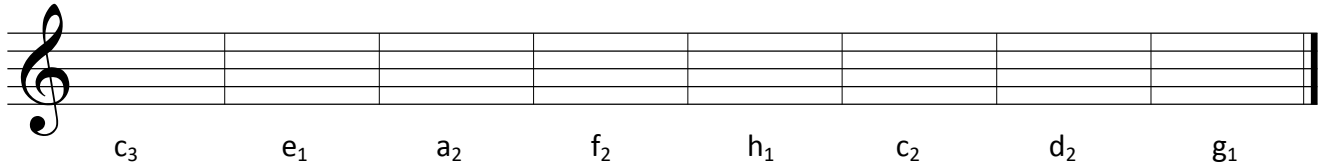

c_2 e_2 a2 f2 g_2 h_2 c_3 d_2

5.

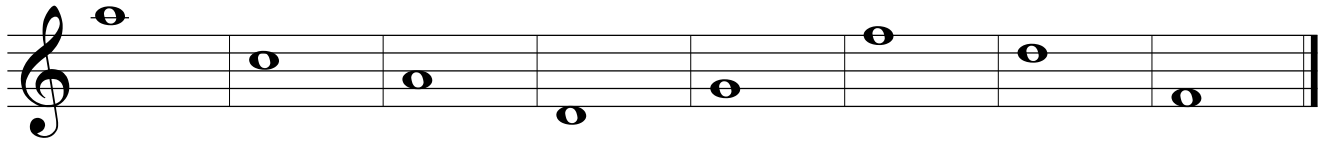

6.

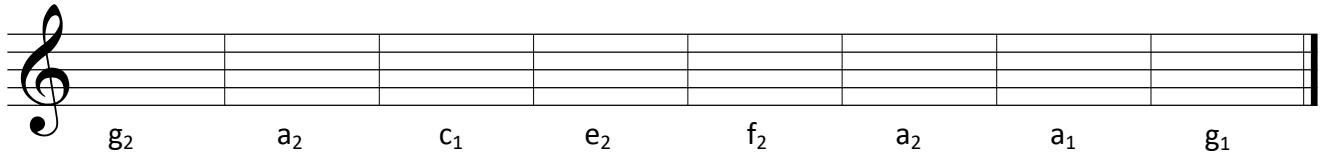

c_3 e_1 a_2 f_2 h_1 c_2 d_2 g_1

7.

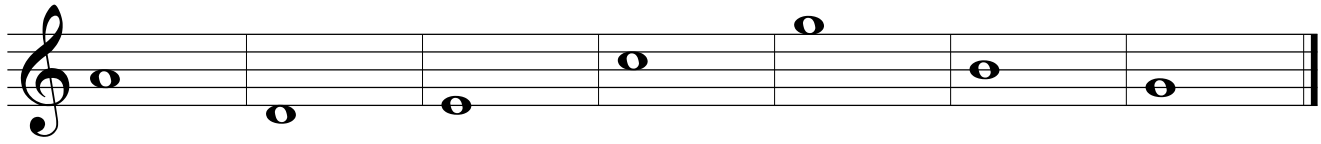

8.

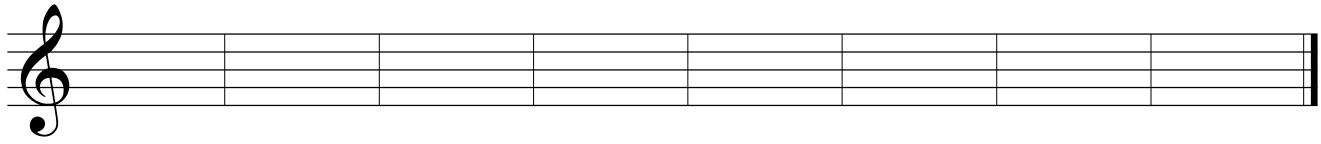

g_2 a_2 c_1 e_2 f_2 a_2 a_1 g_1

9.

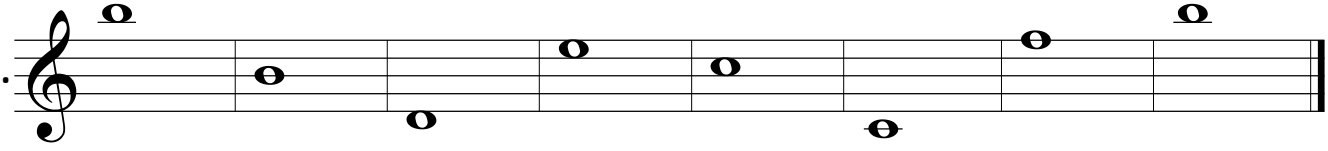

10.

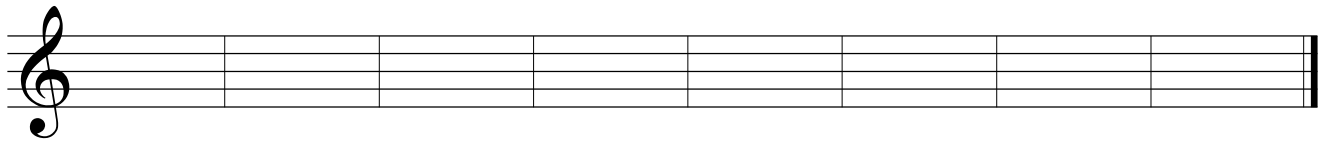

c_2 e_1 a_2 h_2 e_1 c_3 f2 d_2

11.

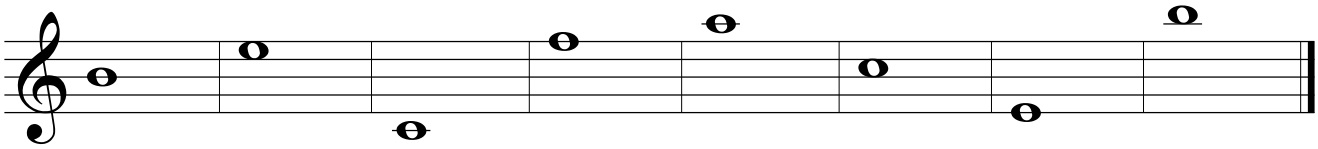

12.

d_1 a_1 g_2 e_2 c_1 g_1 d_2 h_2

13.

14.

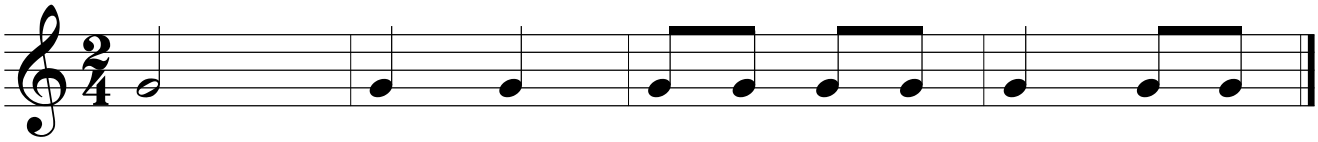

a_2 f_2 c_2 g_1 e_1 e_2 h_2 c_3

Vytleskávání rytmu

Rytmus jsou délky not, ze kterých se skládá písnička nebo skladby. Každá nota trvá na určitý počet dob. Pokud při hraní nebo zpívání nedodržujeme délku not, hrajeme špatně rytmus.
Při vytleskání rytmu počítáme nahlas podle označení taktu. Rukama "hrajeme", tedy tleskáme písničku nebo cvičení.

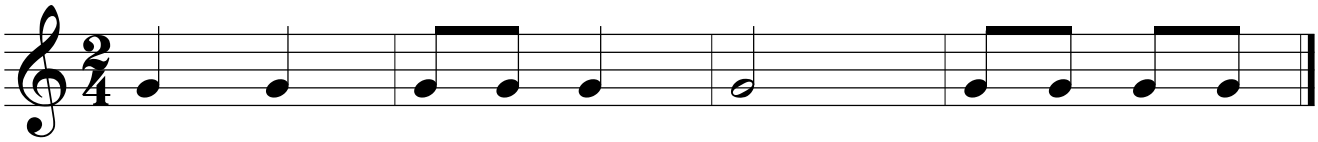
Máme takt 2/4, tedy budeme počítat první, druhá.

první druhá první - druhá prv - ní dru - há první dru - há

A tedˇ bez nápovědy.

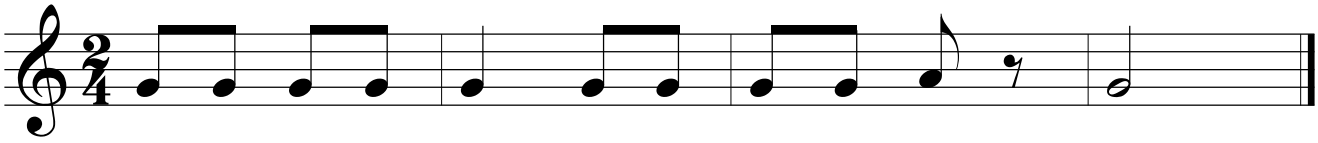
15.

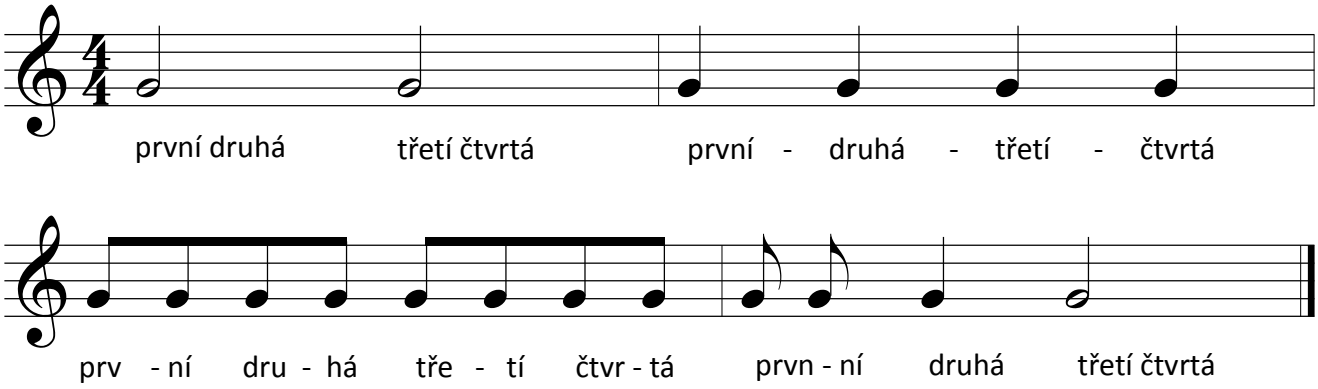
16.

17.

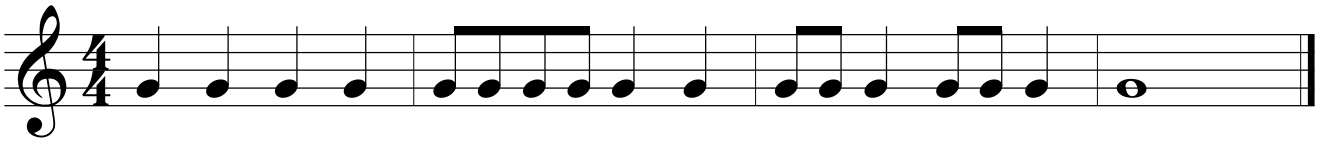

Máme takt 4/4, budeme tedy počítat první-druhá-třetí-čtvrtá.

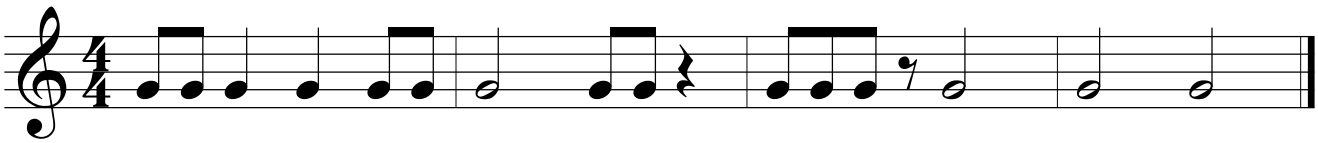

Vytleskej:

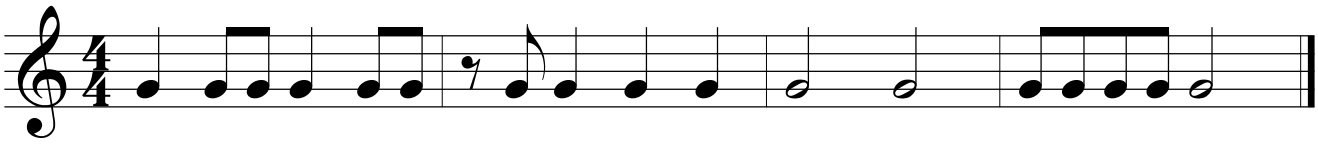
18.

19.

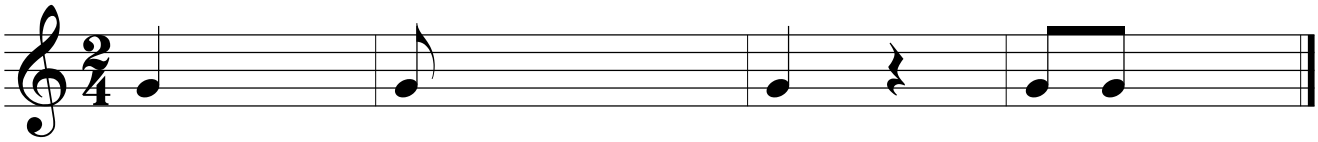
20.

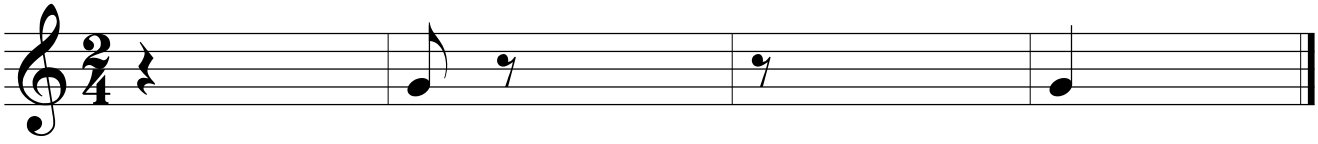
Doplňování taktů

V dalších cvičeních budeme doplňovat takty. Všimni si, že takty jsou neúplné a chybí v nich doby/ noty. Tvým úkolem je doplnit takt tak, aby byl v každém správný počet dob. Pečlivě si doby spočítej!

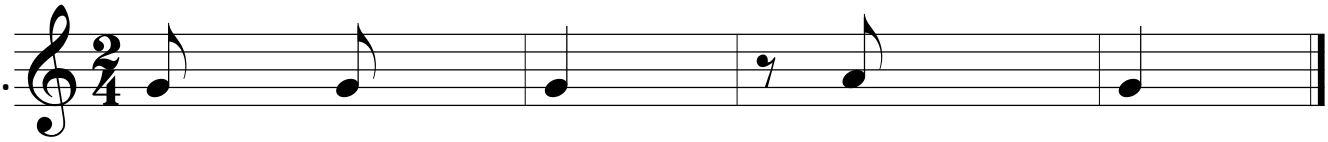
21.

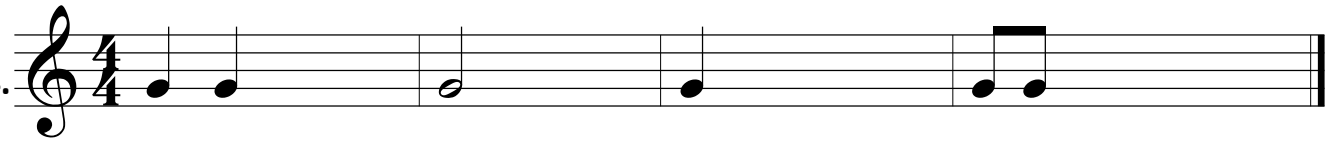
22.

23.

24.

25.

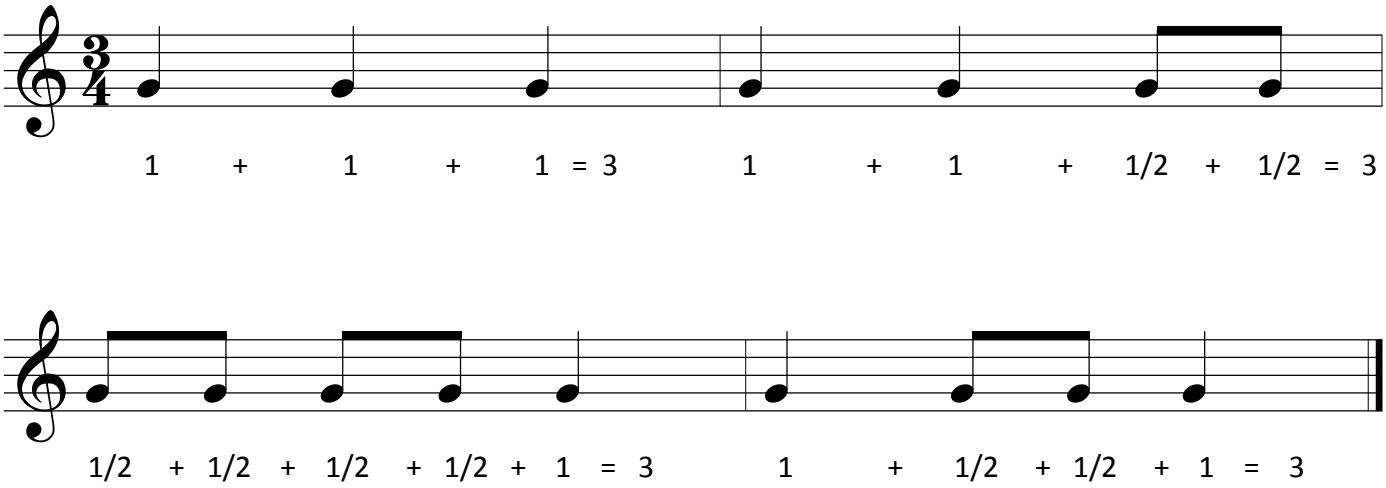
26.

3.kapitola

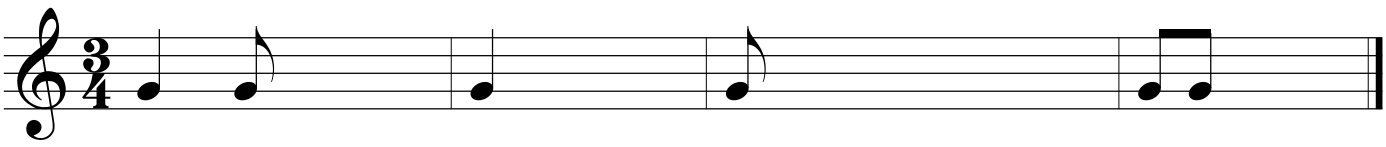
Listopad

Takt tříčtvrťový (3/4) trvá na 3 doby. Počítáme první, druhá, třetí.

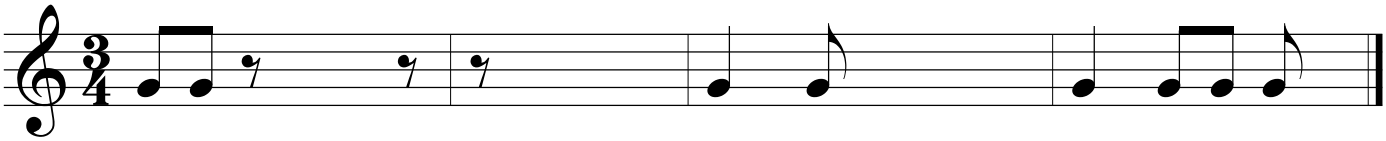

Procvičte si doplnění taktu 3/4

1.

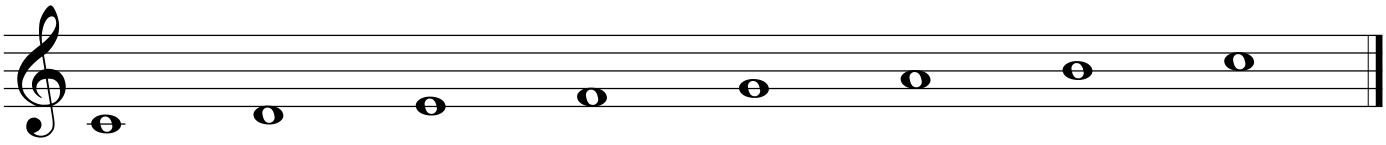

2.

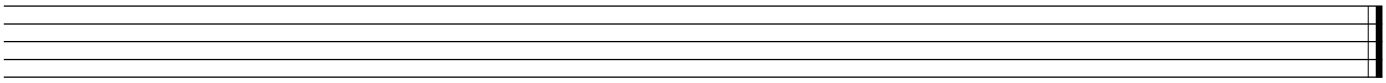
Stupnice

Stupnice je řada tónů, které jdou za sebou, podle určitých pravidel. Existuje mnoho druhů stupnic, my se začneme učit stupnice durové a vysvětlíme si co je to půltón a celý tón. První stupnicí durovou je stupnice C dur.

Zkuste si napsat stupnici C dur. Nezapomeňte na houslový klíč a nevynechejte žádnou notu celou:

3.

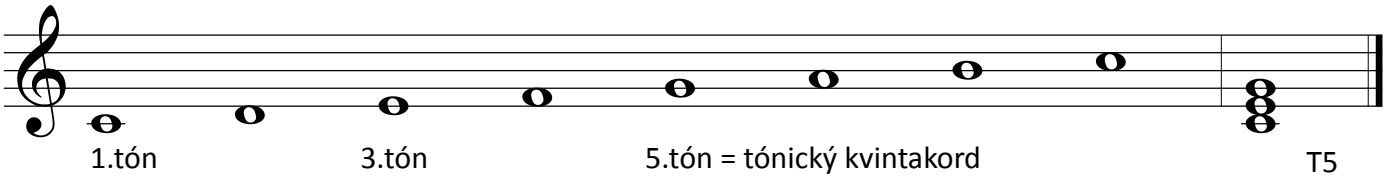
Akord (trojzvuk)

Akord je souzvuk 3 a více tónů.

Tónický kvintakord (T5) ("sněhulák")

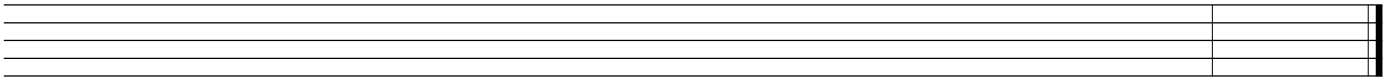
T5 je akord, který tvoří 1., 3. a 5. tón stupnice.

T5 ze stupnice C dur je tedy tvořen tóny c, e, g

Zkuste si napsat stupnici C dur a její tónický kvintakord v celých notách:

4.

Půltón a celý tón.

Půltón je nejmenší vzdálenost mezi dvěma tóny.
V durové stupnici jsou půltóny mezi 3.-4. a 7.-8. tónem
Zbytek jsou celé tóny.

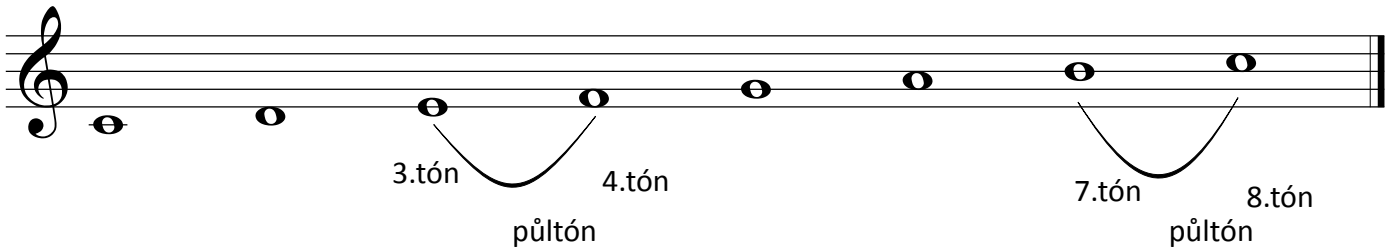
Celý tón i půltón poznáme i podle sluchu: Poslouchej a zapiš co je celý tón a

půltón : https://www.youtube.com/watch?v=VGIwIQuWGXI

5. 1._____ 2._____ 3._____ 4._____

5._____ 6._____ 7._____ 8._____

a

Tónina

Tónina je příslušnost písničky nebo skladby k určité stupnici.
To znamená, že použijeme tóny ze stupnice a "složíme" z nich písničku.

Použili jsme tóny ze stupnice C dur a vytvořili jsme z nich píseň Ovčáci, čtveráci:

Píseň ovčáci, čtveráci je tedy v tónině C dur.

Psaní nožiček

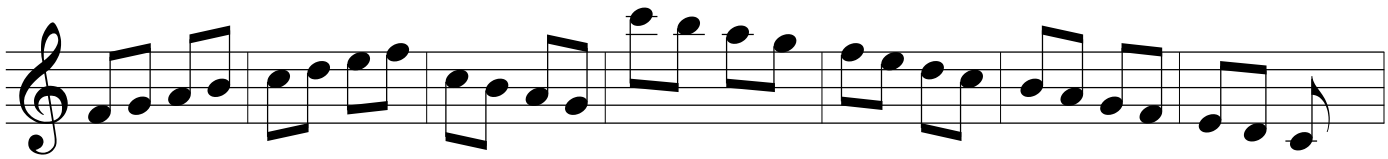
Zatím jsem všechny nožičky u not psali směrem nahoru.

Správně se nožičky od noty h_1 píší směrem dolů:

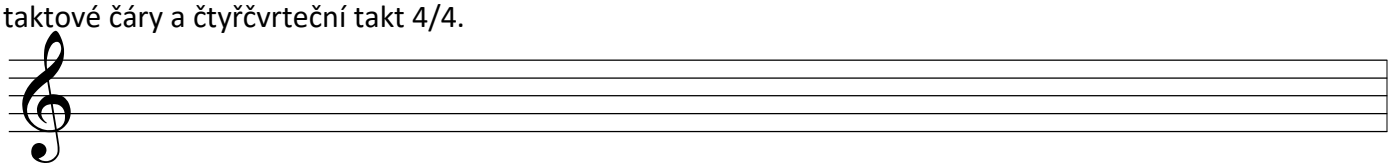
h_1

Toto ale není vždy pravidlem. Podívejte se na následující příklad.

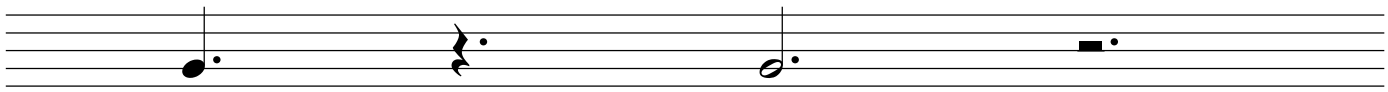
Procvičte si psaní nožiček. Zapište řadu čtvrťových not od c_1 do c_2 se správným směrem nožiček. Dopište taktové čáry a čtyřčvrteční takt 4/4.

6.

Tečka u noty

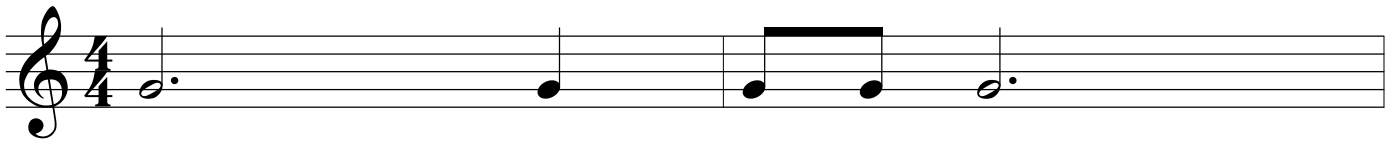
Tečka u noty prodlužuje notu o polovinu její hodnoty.

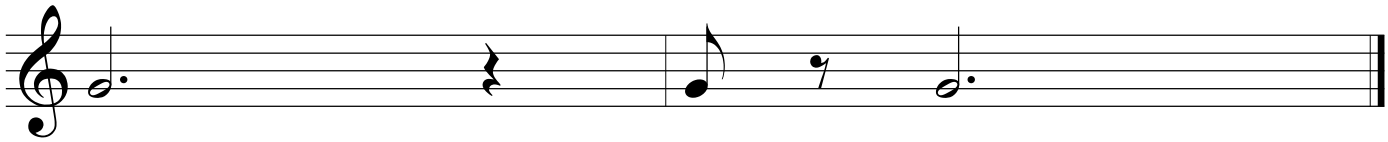
Čtvrťová s tečkou trvá na jednu a půl doby

Půlová s tečkou trvá na tři doby

Zkuste si vytleskat rytmus

první druhá třetí čtvrtá prvn - ní druhá třetí čtvrtá

první druhá třetí čtvrtá prv - ní druhá třetí čtvrtá

7.

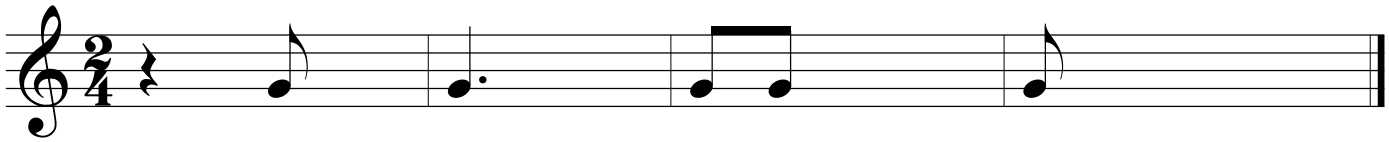
8.

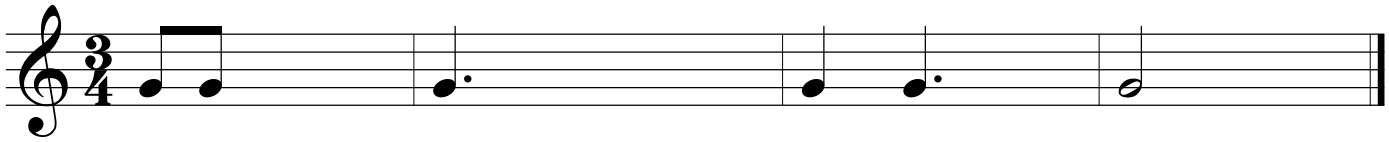
první dru há třetí čtvrtá

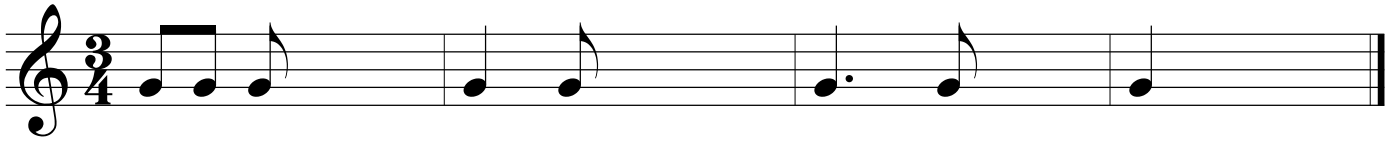
Procvičování:

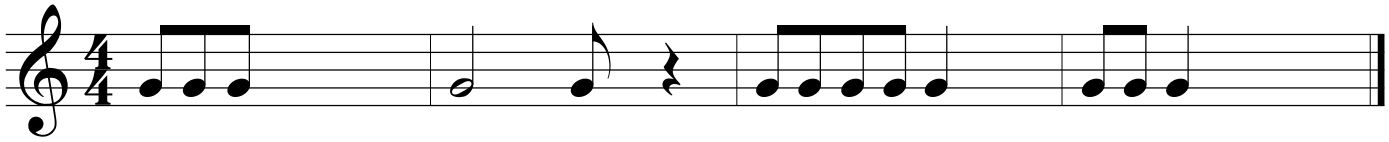
Doplňte noty do taktů.

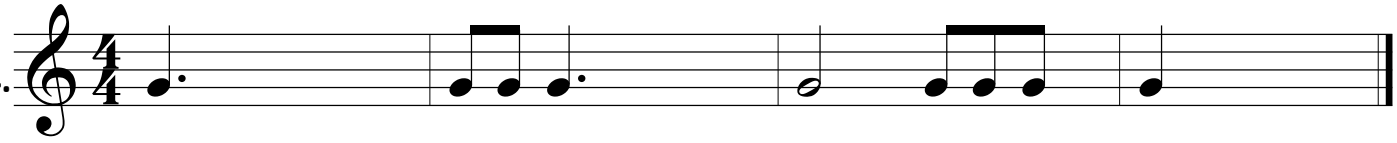
9.

10.

11.

12.

13.

14.

4.kapitola

Prosinec

Kromě toho, co jsem se už naučili existují v hudbě další pojmy, značky a znaménka. Ty nám říkají, jak rychle se písnička hraje, jak silně nebo slabě, jakým způsobem nebo s jakou náladou.
V hudbě se používá jazyk - italština, aby celý svět těmto pojmům rozuměl.

Dynamika

Dynamika určuje, jak silně nebo slabě máme hrát.

pianissimo = velmi slabě (pp) **crescendo=zesilovat**

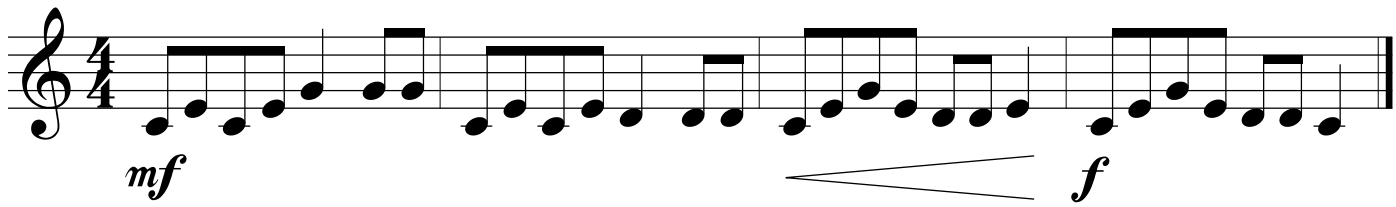
piano = slabě (p) **decrescendo=zeslabovat**

mezzoforte = středně silně (mf)

forte = silně (f)

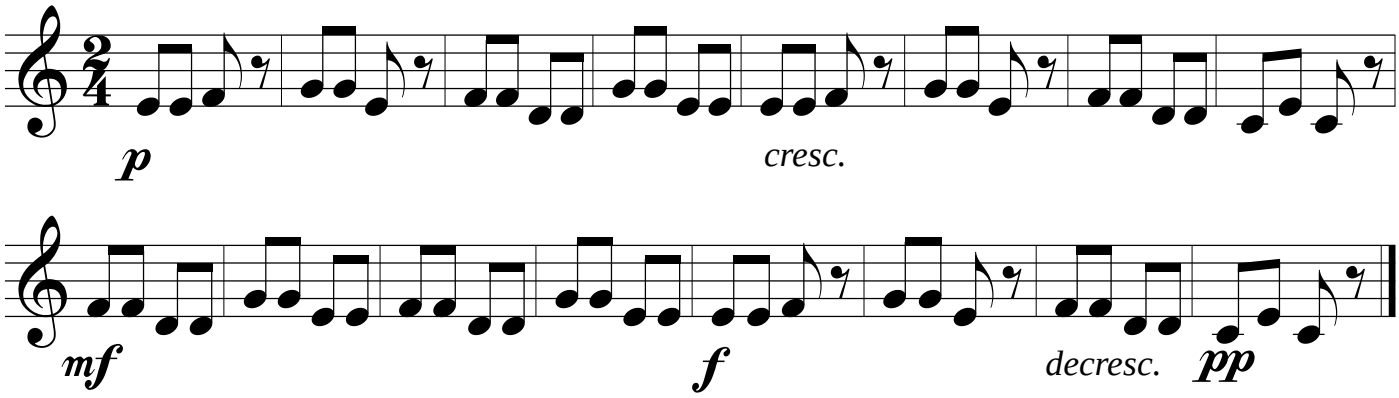
fortissimo = velmi silně (ff)

Zápis nám říká, že začátek písničky bychom měli hrát středně silně, v posledním taktu máme postupně zesílit na silně.

Poznali jste písničku? Nakreslete, o čem písnička je.

Crescendo a descrescendo může být také napsáno slovy:

Artikulační znaménka

Tyto znaménka nám říkají, jak máme hrát jednotlivé noty.

staccato = krátce, označuje se tečkou nad notou nebo pod notou a tenuto = dlouze, označuje se čárkou nad notou nebo pod notou.

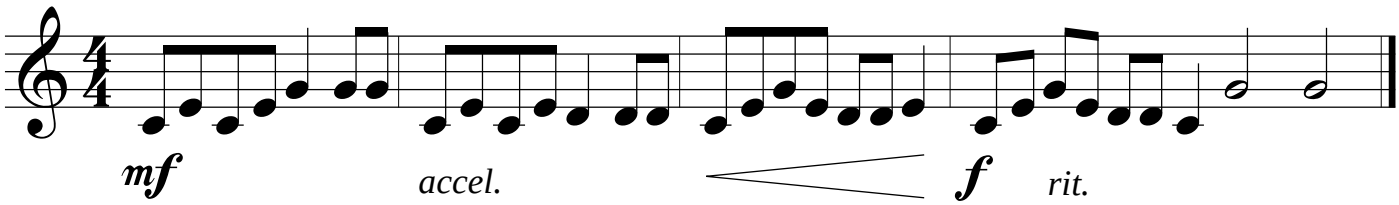

Změny tempa

Tempo je rychlost, jakou hrajeme písničku.

accelerando = postupně zrychlovat (accel.)

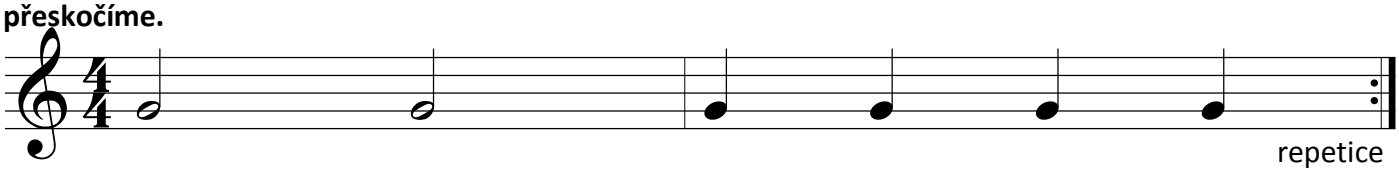
ritardando = postupně zpomalovat (rit.)

Repetice, primavolta, secondavolta

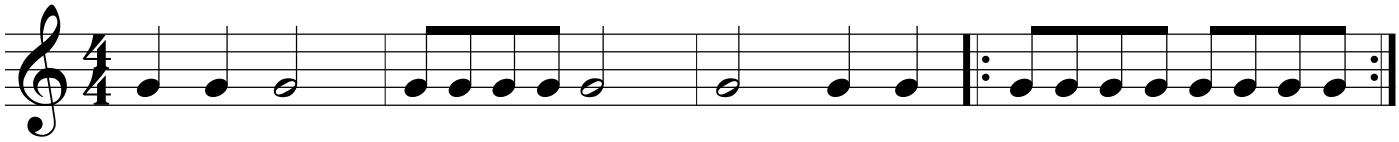
Repetice je znaménko pro opakování.

Primavolta - hrajeme poprvé
Secondavolta - hrajeme podruhé, primavoltu přeskočíme.

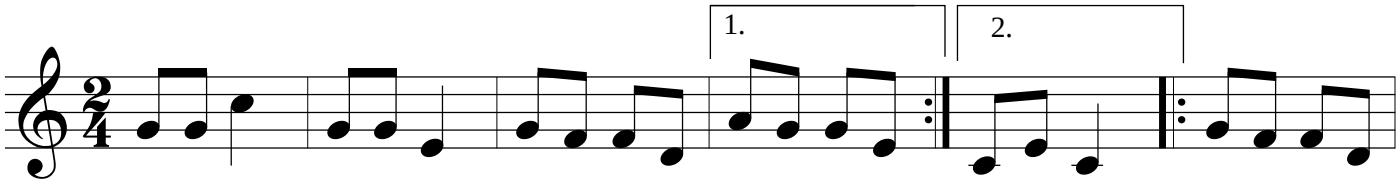

repetice

opakujeme celou písničku

opakujeme pouze část písničky

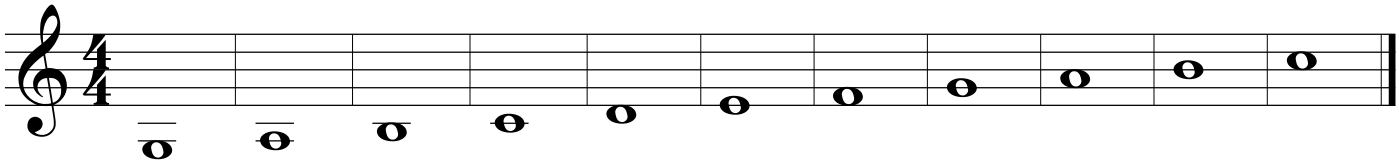

primavolta secondavolta

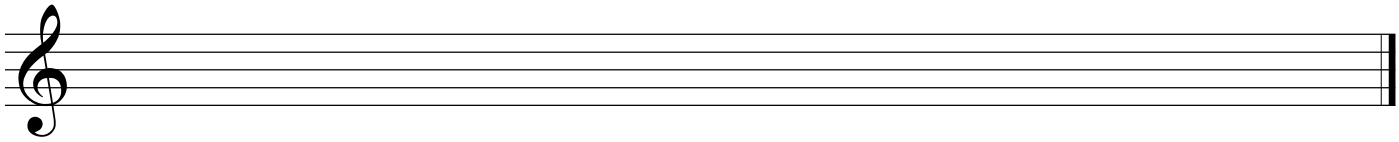
Malé h, a, g

Zatím jsme se naučili noty od c_1 do c_3. Pokud půjdeme "po schodech" od c_1 směrem dolů, najdeme tady malou oktávu. Malá oktáva se značí malým písmenem bez čísla. My se naučíme jen tři tóny z této oktávy - h, a , g

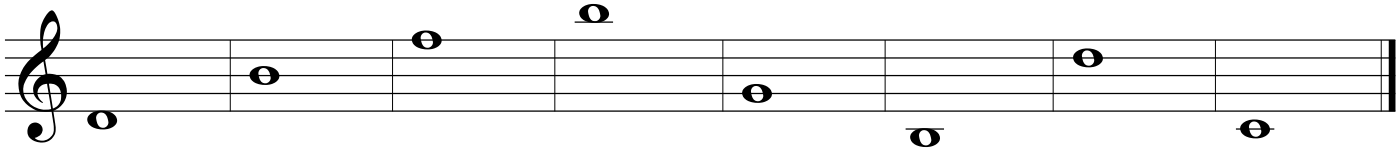
g a h c_1 d_1 atd...

Zkuste si zapsat řadu celých tónů od g - c_3

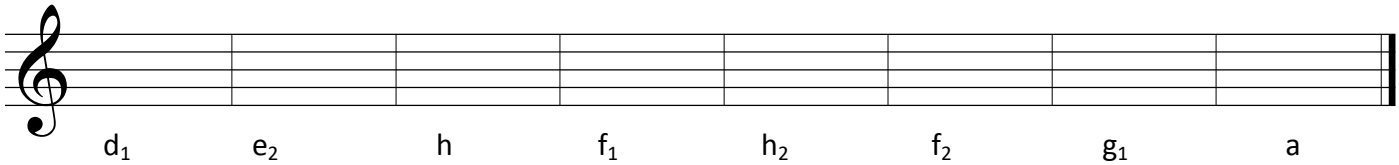

Zapište nebo popište noty celé:

1.

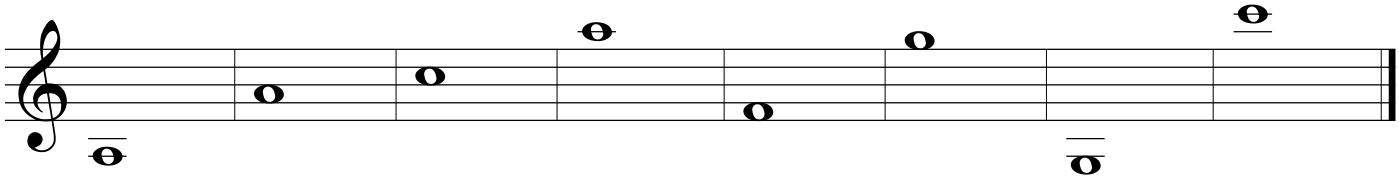

2.

d_1 e_2 h f_1 h_2 f_2 g_1 a

3.

4.

a e_1 g_2 c_3 e_2 a_1 c_1 d_1

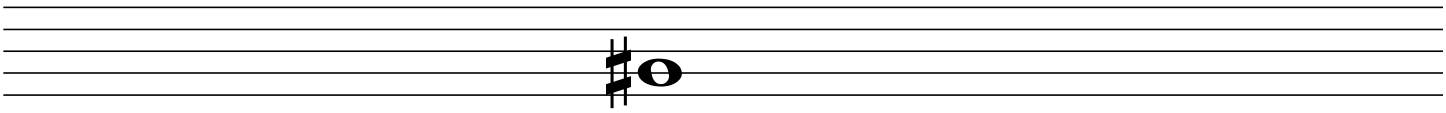
5.kapitola

Posuvky, předznamenání, noty s posuvkami

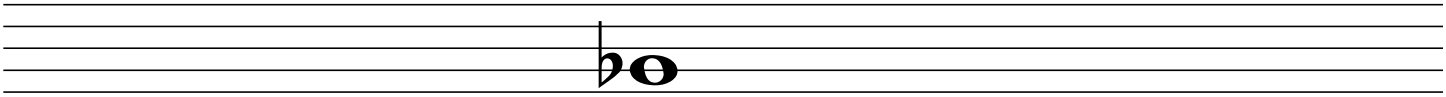
Leden a Únor

Posuvky jsou křížky, béčka a odrážky.

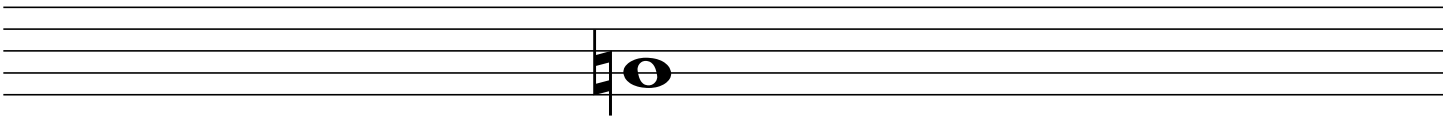
křížek
-přidáním křížku před notu se nota zvýší o půl tónu.
-zároveň se nota bude jmenovat jinak, křížek jí přidá koncovku -
is
-z c vznikne cis, z d je dis atd.
béčko
- snižuje notu o půl
tónu
- přidává koncovku -es
- c-ces, d-des atd.
odrážka
- ruší platnost křížků a
béček

křížek

béčko

odrážka

Křížky a béčka jdou za sebou v určitém pořadí:

Máme 7 křížků a 7 béček:

fis, cis, gis, dis, ais, eis, his

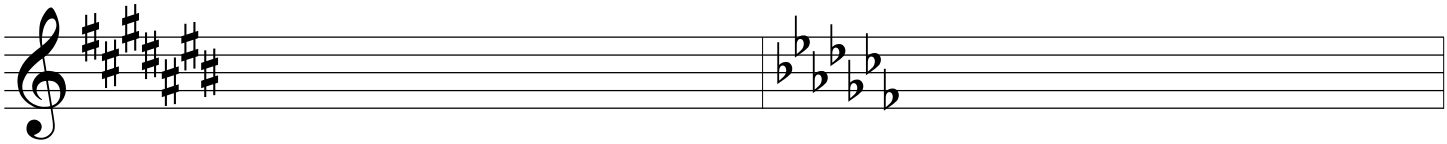
bé, es, as, des, ges, ces, fes

Naučte se, jak jdou správně za sebou.

Do notové osnovy se křížky a béčka zapisují na určitá místa. Křížek ani béčko nesmíme zapsat jinam!

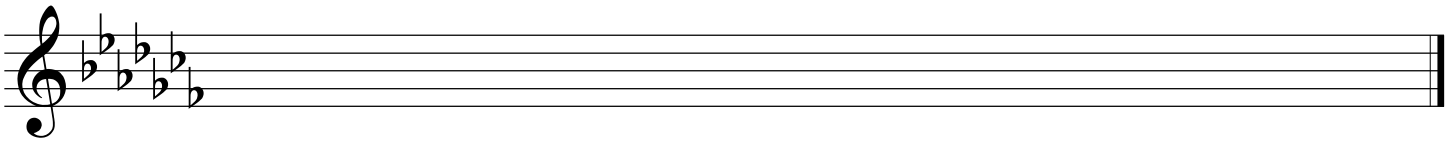
Každý křížek a béčko má svoje místo v notové osnově.

Takto se křížky a béčka zapisují do notové osnovy:

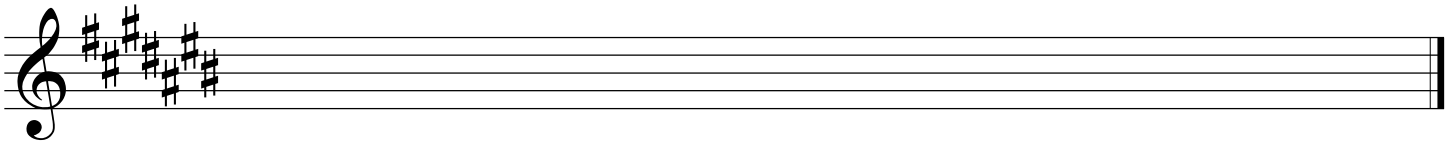

Opište několikrát křížky a béčka. Dejte si pozor na umístění v notové osnově!

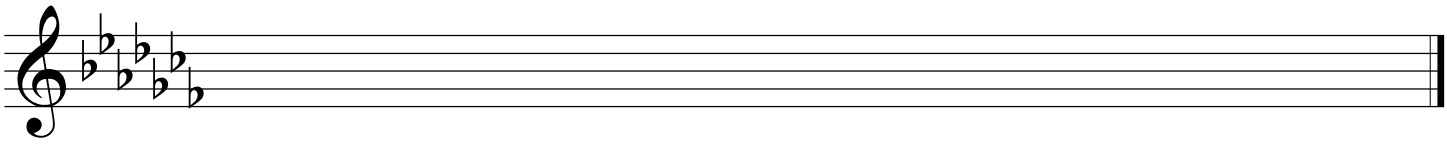
1.

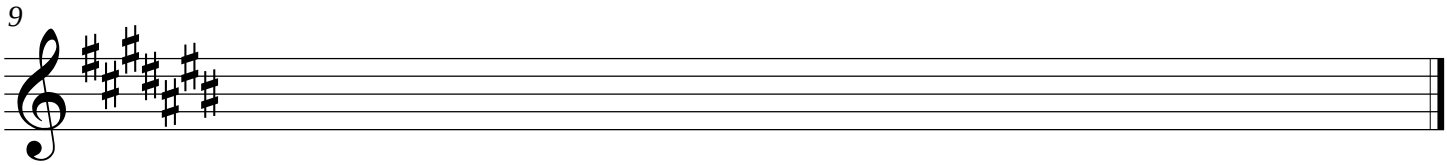
2.

3.

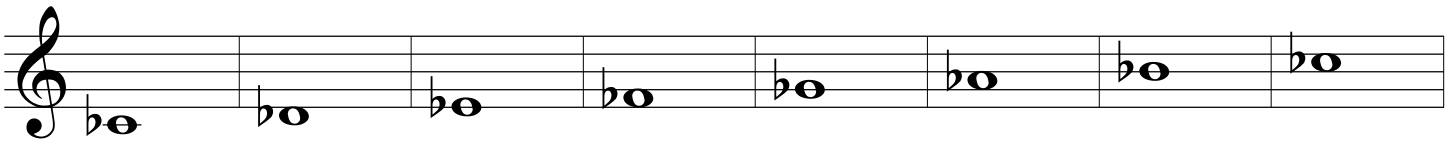
4.

Noty celé s posuvkami

cis$_1$ dis$_1$ eis$_1$ fis$_1$ gis$_1$ ais$_1$ his$_1$ cis$_2$

ces1 des_1 es_1 fes_1 ges_1 as_1 b1 (hes) ces_2

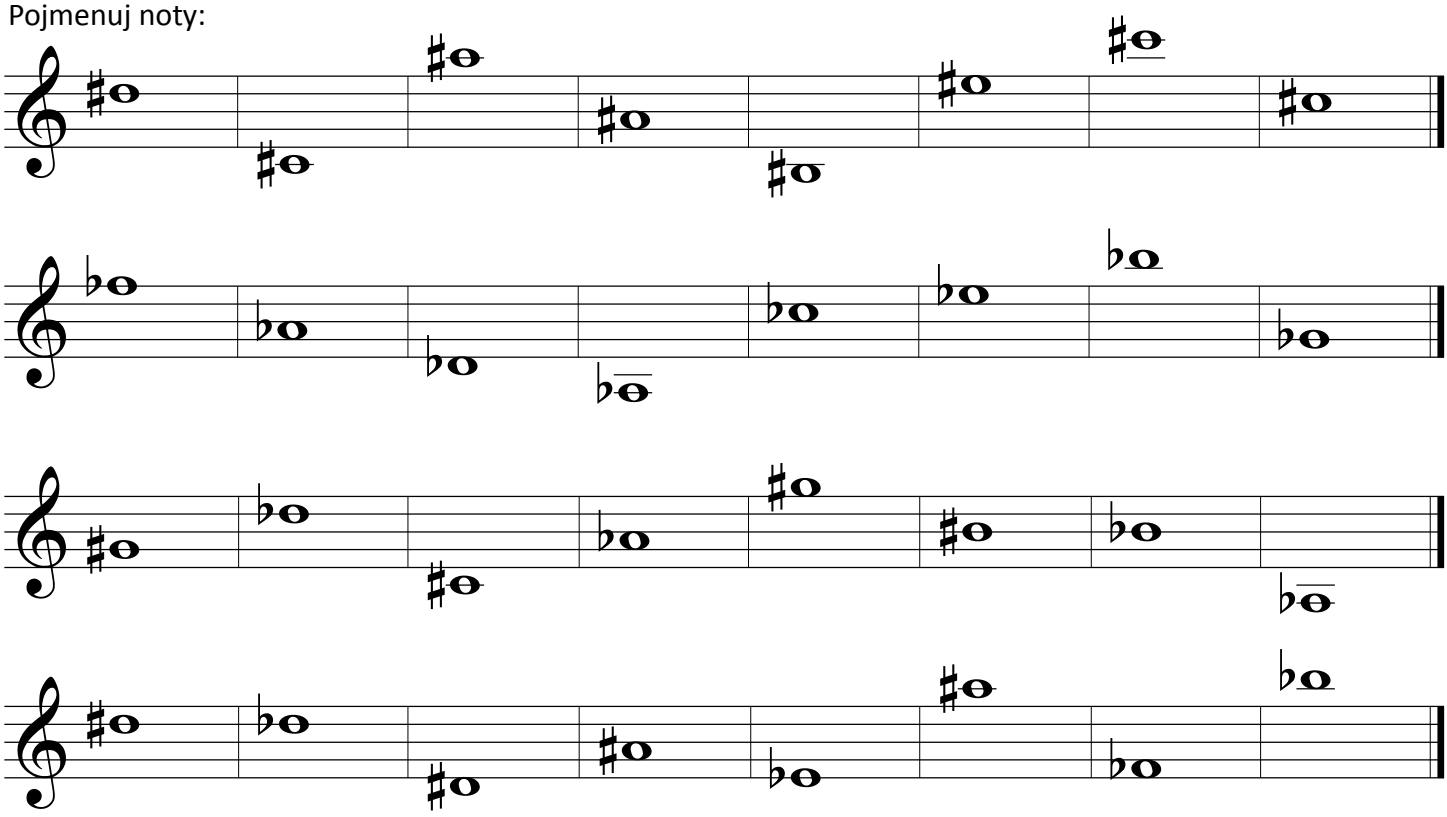
Pojmenuj noty:

5.

6.

7.

8.

Předznamenání

Předznamenání najdeme vždy na začátku skladby za houslovým klíčem.

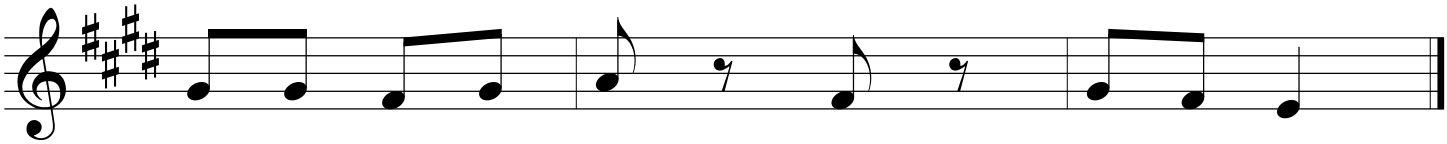
V předznamenání můžeme mít 1-7 křížku a 1-7 béček nebo žádné předznamenání.

V následujícím cvičení máme v předznamenání 4 křížky - fis, cis, gis, dis. To znamená, že místo tónů f, c, g, d budeme v celém cvičení hrát fis, cis, gis, dis. Předznamenání platí tedy pro celou písničku a křížky už se k jednotlivým notám nepíší!

Zakroužkujte noty, na které se vztahuje předznamenání. Přečtěte noty nahlas:

9.

Ve druhém cvičení máme v předznamenání 3 béčka-bé, es, as
Místo tónu h, e, a, budeme v celém cvičení hrát bé, es, as.

Zakroužkujte tóny, na které se nevztahuje předznamenání. Přečtěte noty nahlas:

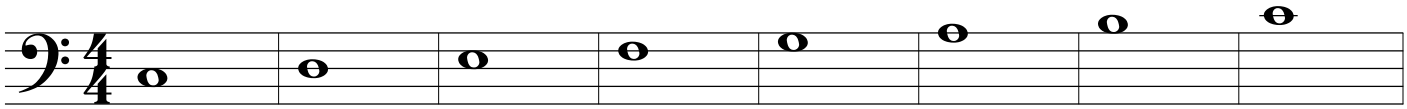
10.

6.kapitola

Březen a Duben

Už umíme psát a používat houslový klíč. Dnes se zkusíme naučit basový klíč. Basový klíč používáme pro noty, které jsou příliš nízké a nedaly by se číst ani psát v houslovém klíči. První se naučíme malou oktávu, tedy noty od c do c_1. V malé oktávě jsme se již naučili noty h, a, g, ty jsme ale zapisovali v houslovém klíči. Některé noty tedy můžeme zapsat jak v houslovém, tak v basovém klíči.

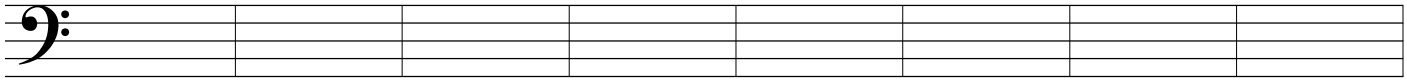

c d e f g g h c_1

všimněte si, kde leží nota c_1 v basovém klíči

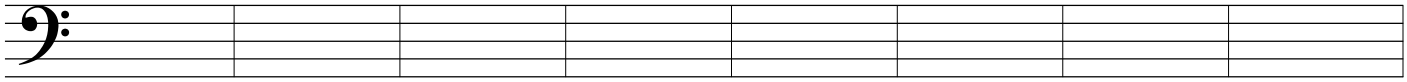
Procvičte si noty celé v basovém klíči:

1.

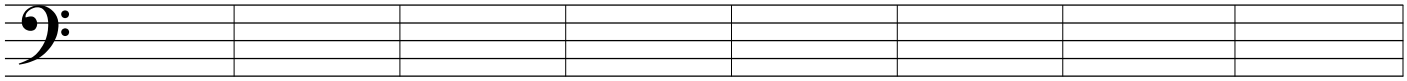
h e g c_1 f a c d

2.

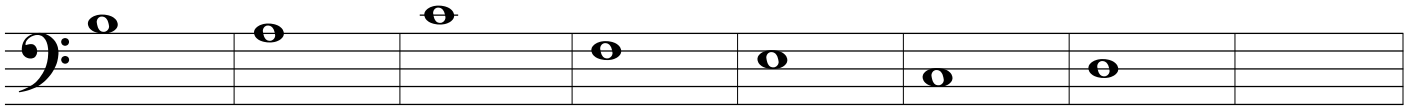
f e c_1 a c e d g

3.

c_1 h d c f g e a

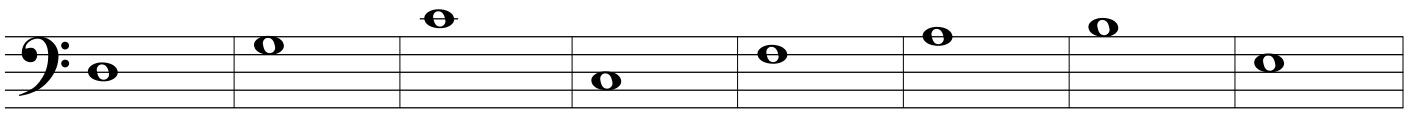
4.

5.

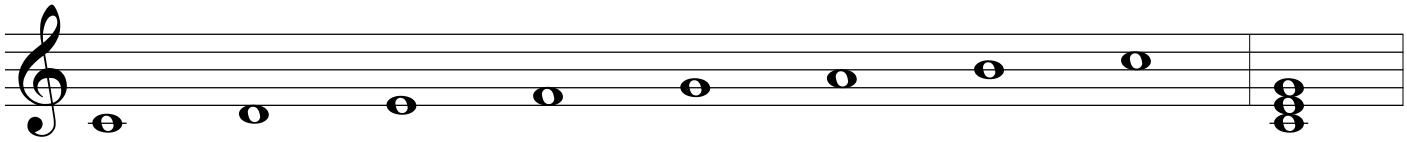
6.

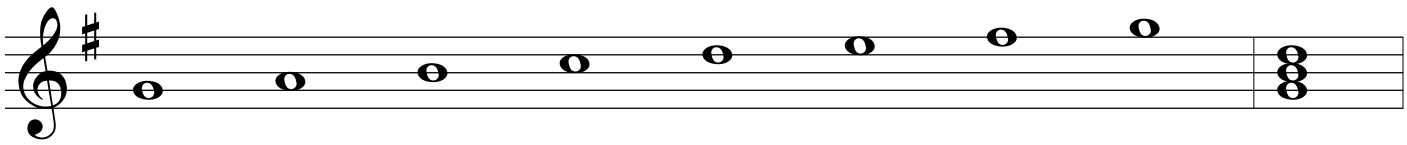
Durové stupnice

Už jsme se naučili stupnici C dur, která nemá žádné předznamenání. Dnes se naučíme další stupnice. Všimněte si, že každá stupnice má své dané předznamenání.
Zatím se naučíme stupnice do 4 křížků a 4 béček.

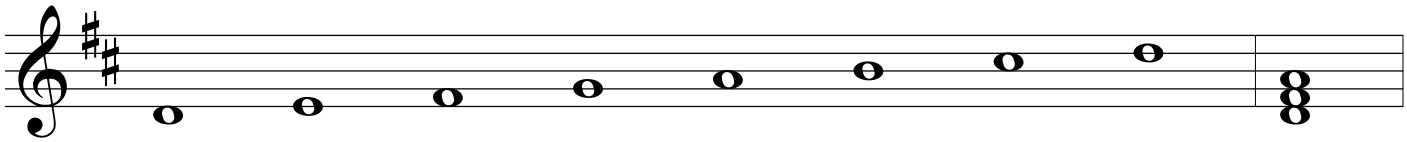
C dur

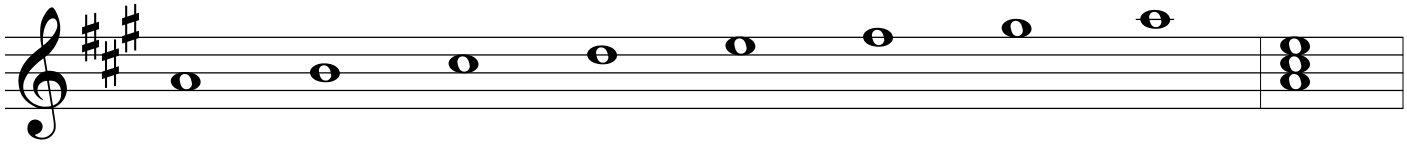
G dur

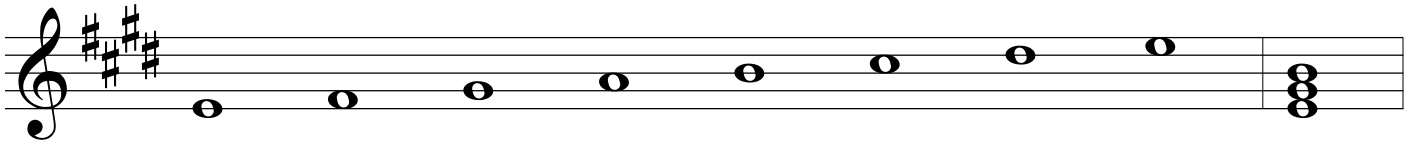
D dur

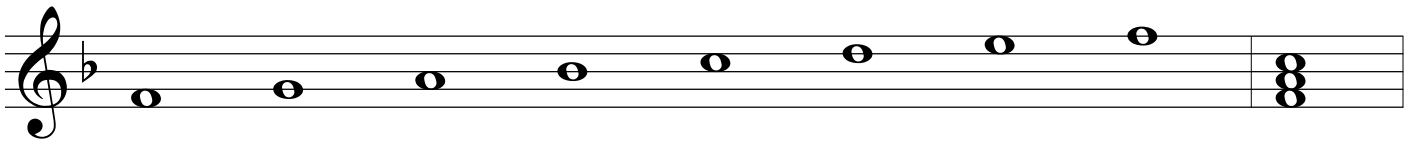
A dur

E dur

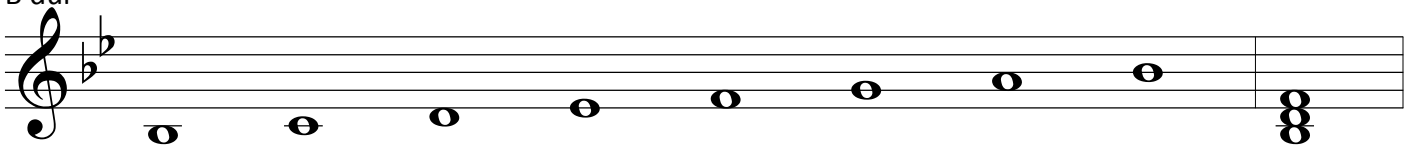

F dur

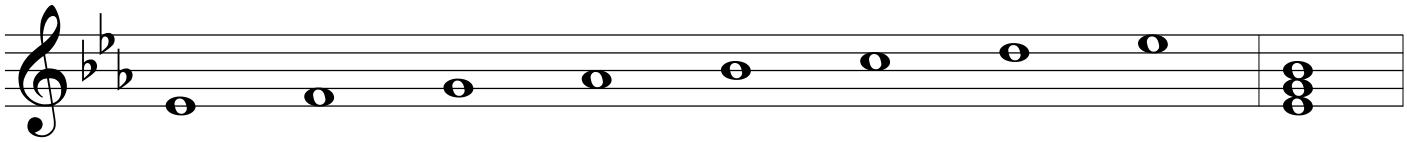

Všimněte si, že stupnice durové s béčky začínají stupnicí F dur, která má jedno béčko, tedy 4 tónem stupnice C dur. Stupnice G dur s jedním křížkem začíná na 5 tónu stupnice C dur.

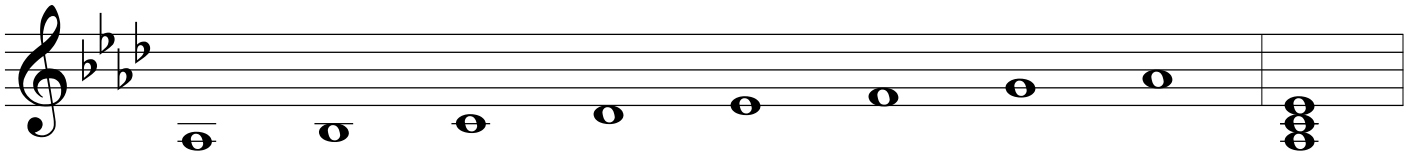
B dur

Es dur

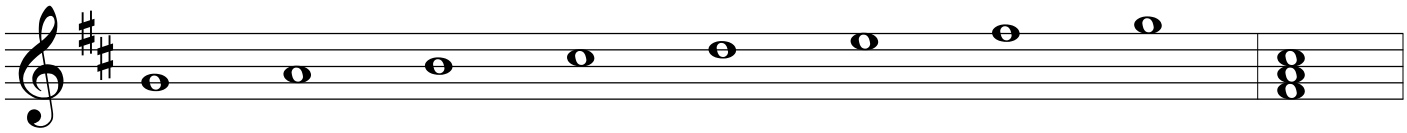

As dur

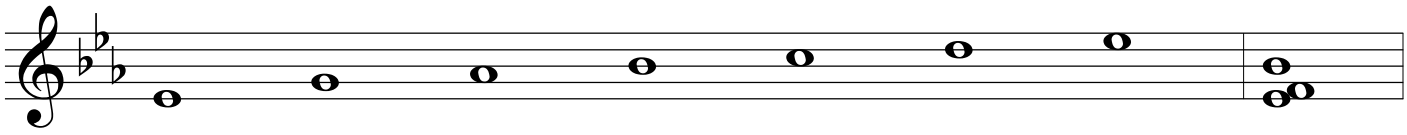

Oprav chyby ve stupnicích a akordech:

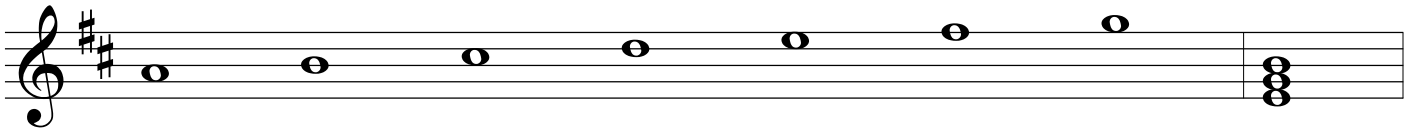
7.

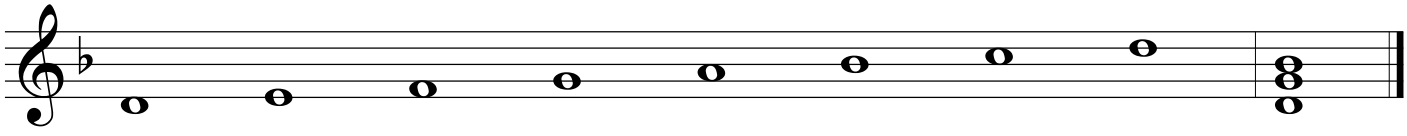
8.

9.

10.

7.kapitola Květen

Takt tříosminový (3/8) a šestiosminový (6/8)

Již známe takty 2/4, 3/4 a 4/4. Dnes se naučíme takt 3/8 a 6/8

Takt 3/8 trvá na 3 doby a takt 6/8 na šest dob. Proč je ale spodní číslo osmička?

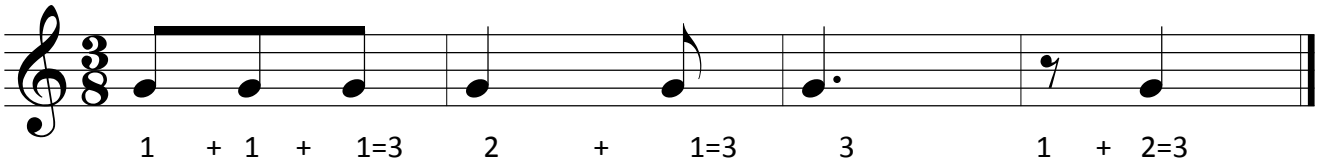
Spodní číslo nám udává, jaká nota bude trvat na ,,jednu" dobu. V tomto případě trvá na jednu dobu nota osminová.

Pokud osminová nota trvá na 1 dobu, musí se prodloužit i ostatní noty:

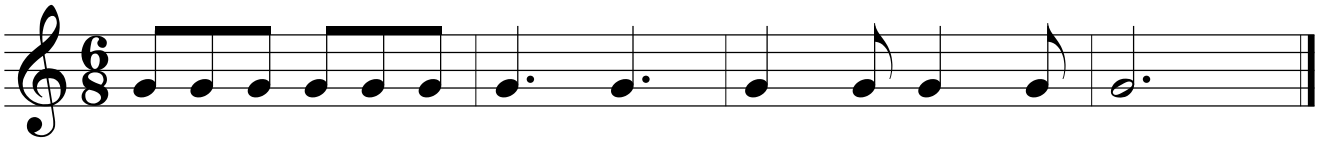

1 doba 2 doby 3 doby 4 doby 6 dob

Příklady doplnění 3/8 a 6/8 taktu:

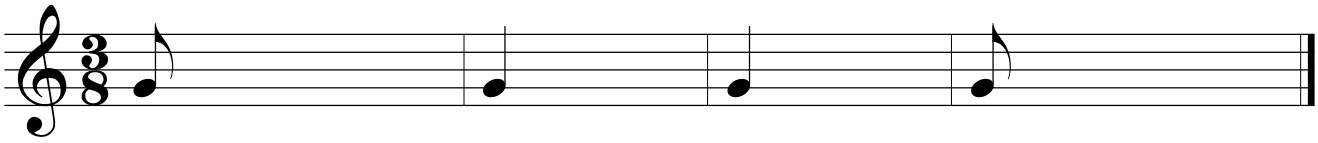
1 + 1 + 1=3 2 + 1=3 3 1 + 2=3

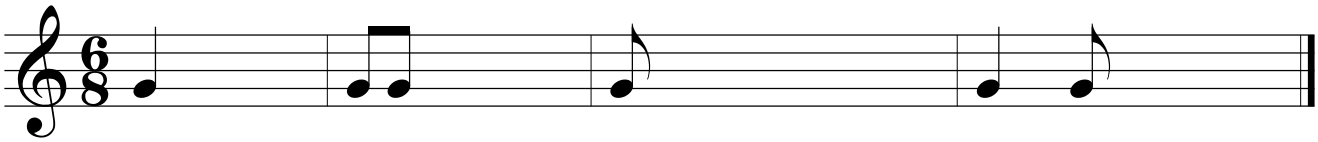
1 + 1 + 1 + 1 + 1 + 1=6 3 + 3=6 2 + 1 + 2 + 1=6 6

Procvičte si doplnění taktů 3/8 a 6/8:

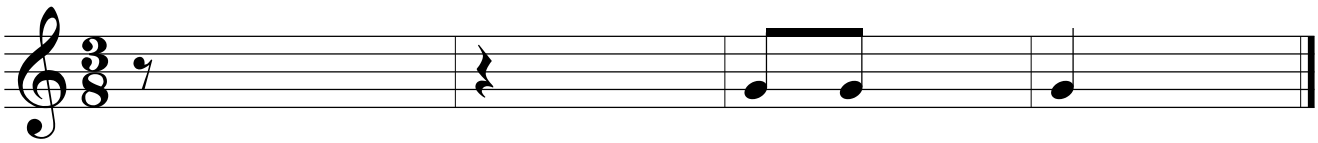
1.

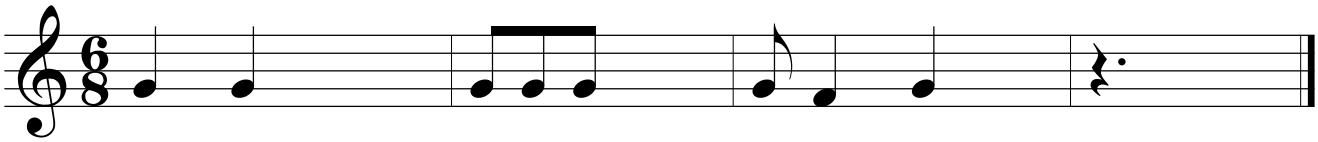
2.

3.

4.

Procvičte si všechny takty, které už známe a dopište noty se správnou rytmickou hodnotou.

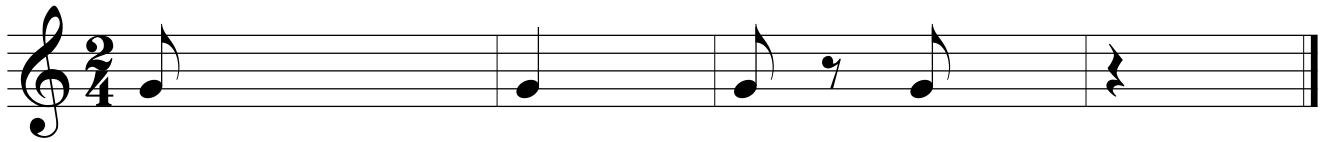
5.

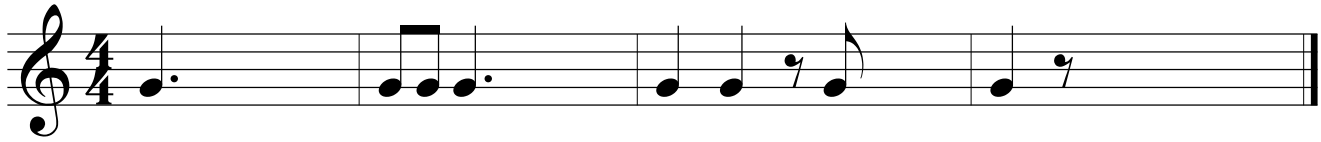
6.

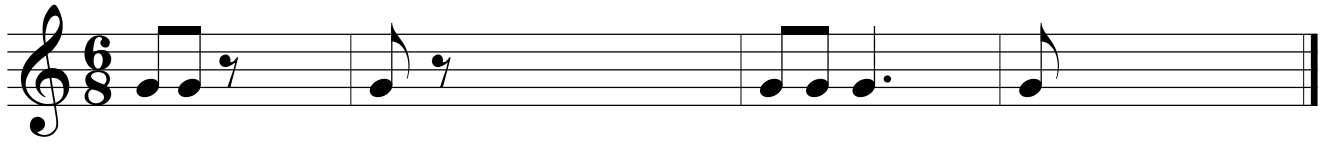
7.

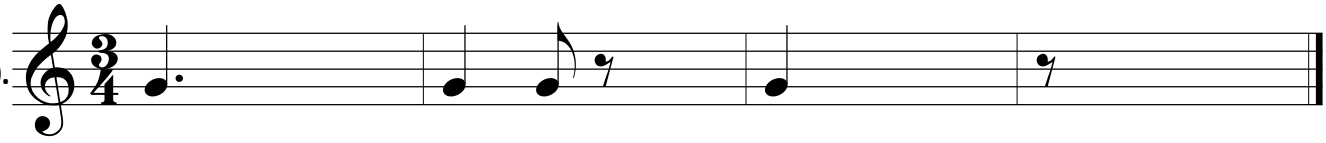
8.

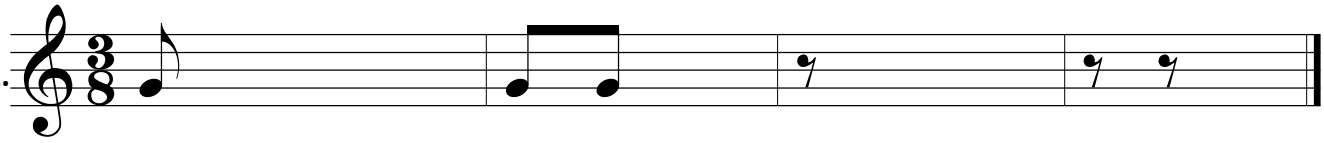
9.

10.

11.

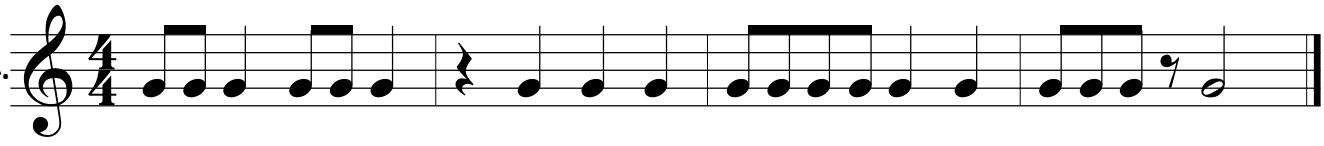

12.

Vytleskej rytmus:

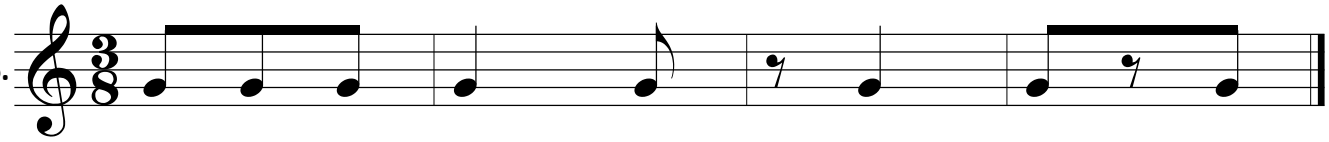
14.

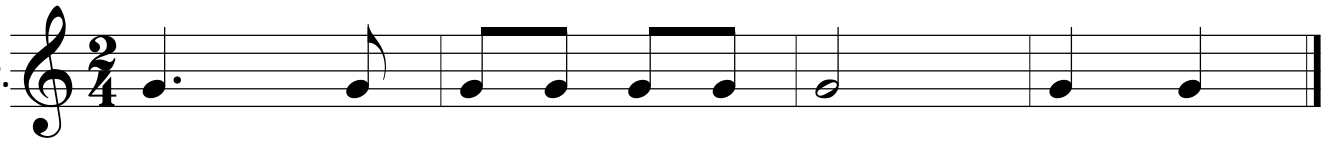
15.

16.

17.

18.

8.kapitola

Červen

Hudební nástroje

Hudební nástroj je nástroj, na který hrajeme a který používáme ke hře. Každý hudební nástroj je jiný a hraje se na něj jiným způsobem. Některé si ale mohou být podobné. Každý hudbení nástroj má jinou barvu tónu, proto také jednotlivé nástroje od sebe rozeznáme sluchem. Hudebním nástrojem může být také hlas nebo třeba hrníček či stůl :-)

Hudební nástroje můžeme rozdělit do několika skupin:

a) dechové nástroje

- dechové nástroje dřevěné
    - zobcová flétna, příčná flétna, hoboj, klarinet, fagot, saxofon
- dechové nástroje žesťové (plechové)
    - trubka, lesní roh, baskřídlovka, tuba, trombon (pozoun)

b) strunné nástroje

- smyčcové nástroje
    - housle, viola, violoncello, kontrabas
- drnkací a úderné nástroje
    - kytara, harfa, cembalo, klavír

c) bicí

- blanozvučné
    - bubínek, tympány, velký buben, bongo
- samozvučné
    - triangl, činely, zvonec, marimba, xylofon

1. Poslouchej a zapiš nástroje, které slyšíš: https://www.youtube.com/watch?v=HS53u2DHd0Y

1._____ 2._____

3._____ 4._____

5._____ 6._____

2. Najdi na obrázku nebo na internetu tyto nástroje a nakresli je:

1. housle
2. příčná flétna
3. trubka
4. marimba

https://www.youtube.com/watch?v=OcuOQHBxY9E